

Українська бібліотечна асоціація

**Національна академія керівних кадрів
культури і мистецтв**

**Міжнародна науково-практична
конференція**

**«Сучасна інформаційно-бібліотечна освіта:
європейські орієнтири»**

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

1-4 березня 2016 року, смт. Славське Львівської обл.

Київ 2016

ББК 78.34+78.3р

УДК 021

М58

Міжнародна науково-практична конференція «Сучасна інформаційно-бібліотечна освіта: європейські орієнтири» : збірник матеріалів / Укр. бібл. асоц. ; редкол. : В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, В. В. Загуменна, І. О. Шевченко, Я. Є. Сошинська. – Електрон. вид. – Київ : УБА, 2016. – 74 с.

ISBN 978-966-97270-9-1

Наукове видання вміщує доповіді та виступи учасників міжнародної науково-практичної конференції Української бібліотечної асоціації – відомих науковців та фахівців, що представляють бібліотеки і вищі навчальні заклади України, Білорусі, Литви, Молдови.

У матеріалах збірника розкрито сучасні аспекти безперервної інформаційно-бібліотечної освіти, а саме: нове покоління освітніх стандартів, актуалізація програм підвищення кваліфікації працівників культури у контексті євроінтеграції, інноваційні зміни у галузі, наступність в умовах реформування. Низку статей присвячено діяльності сучасних бібліотек, зокрема в умовах адміністративної реформи, комунікаційній стратегії, інтелектуальним технологіям, інформаційному менеджменту, інформаційній аналітиці та іншим актуальним проблемам галузевої науки, освіти і практики.

Рекомендовано до друку Президією Української бібліотечної асоціації, протокол №1 від 1 лютого 2016 р.

Редакційна колегія:

В. С. Пашкова, доктор історичних наук, доцент

О. В. Воскобойнікова-Гузєва, доктор наук із соціальних комунікацій, старший науковий співробітник

В. В. Загуменна, кандидат педагогічних наук, професор

І. О. Шевченко, кандидат педагогічних наук, доцент

Я. Є. Сошинська, кандидат історичних наук, доцент

© Українська бібліотечна асоціація, 2016

© Автори, 2016

Зміст

Розділ 1. Безперервна інформаційно-бібліотечна освіта: виклики часу.....	4
<i>Шевченко І. О.</i> Підвищення кваліфікації працівників культури: пошук та актуалізація навчальних програм у контексті євроінтеграції України.....	4
<i>Соляник А. А.</i> Нове покоління освітніх стандартів підготовки бібліотечно-інформаційних фахівців.....	10
<i>Новальська Т. В.</i> Наступність здобуття вищої бібліотечно-інформаційної освіти в умовах реформування.....	15
<i>Загуменна В. В.</i> Інноваційні зміни в бібліотечно-інформаційній освіті України.....	18
<i>Яцзвіч М. А.</i> Бібліятэчная адукацыя: далягляды.....	22
Розділ 2. Менеджмент і соціокультурна сфера.....	27
<i>Давидова І. О.</i> Інформаційний менеджмент в соціокомунікаційних вимірах сучасності.....	27
<i>Сошинська Я. Є.</i> Медіаменеджмент як напрям підготовки сучасних фахівців.....	31
Розділ 3. Сучасні бібліотеки: освіта, інновації, розвиток.....	33
<i>Мотульський Р. С.</i> Корпоративное взаимодействие библиотек Беларуси по формированию единого национального библиотечного информационного пространства.....	33
<i>Воскобойнікова-Гузєва О. В.</i> Комунікаційна стратегія бібліотеки.....	37
<i>Гриценко І. А.</i> Діяльність бібліотеки вищого навчального закладу у контексті сучасної стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної безперервної освіти.....	40
<i>Озерян О. Л.</i> Застосування інтелектуальних технологій у системі роботи директорів наукових бібліотек вищих навчальних закладів.....	46
<i>Синиця Н. М.</i> Адміністративна реформа і бібліотеки: нові виклики, нові орієнтири, нові рішення.....	52
<i>Пристаї Г. І.</i> Нові концептуальні підходи в діяльності відділу мистецтва обласних універсальних наукових бібліотек.....	56
Розділ 4. Професійна і навчальна діяльність: методологічні аспекти.....	61
<i>Сербін О. О.</i> Систематизація в контексті аналітико-синтетичного опрацювання інформації: індикатор якості результату в проекції на цілісність процесу.....	61
<i>Коханова І. О.</i> Інформаційна аналітика в контексті вищої бібліотечної освіти та бібліотечної діяльності.....	66
<i>Сошинська В. Є.</i> Викладання «Бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів» у Київському університеті імені Бориса Грінченка.....	69
<i>Філіна А. П.</i> Інноваційні форми навчально-виховної роботи зі студентами Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.....	72

Розділ 1. Безперервна інформаційно-бібліотечна освіта: виклики часу

УДК 37.018.4:008

Шевченко Ірина Олександрівна

кандидат педагогічних наук, доцент

Інститут публічного управління та кадрової політики Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

Українська бібліотечна асоціація, Київ, Україна

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ КУЛЬТУРИ: ПОШУК ТА АКТУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Заклади культури відіграють ключову роль у донесенні до місцевих громад європейських цінностей та переваг і навчати цьому працівників культури є дуже важливим для сьогодення. Працівники культури є тими фахівцями, від яких суттєво залежить формування у суспільстві прихильності щодо європейського вибору України, саме тому постає проблема навчання формам і методам впливу на суспільну думку і її формування щодо євроінтеграції України, знання про європейські переваги і цінності.

Сьогодні працівники сфери культури, як і інші члени суспільства, не мають достатньо знань щодо ЄС та не володіють у повному обсязі інформацією про переваги євроінтеграції, не володіють методами роботи з громадами і цьому їх треба навчати. Цю проблему можна вирішити шляхом створення і розробки відповідних програм для підвищення кваліфікації працівників культури в Інституті публічного управління та кадрової політики НАКККиМ та їх методичного забезпечення. В Інституті здійснюється підвищення кваліфікації працівників культури за державним замовленням і розробка нових навчальних програм, що охоплюють євроінтеграційні процеси у галузі культури, сьогодні є на часі.

Запровадження у систему підвищення кваліфікації працівників культури України нових навчальних програм, зміст яких буде присвячений питанням розширення обізнаності з напрямів євроінтеграції України та методиці формування інформаційної і медіаграмотності населення на культурно-мистецьких майданчиках, є сьогодні досить актуальним. Зміст програм має бути орієнтований на формування знань про ЄС, європейське законодавство, соціальні і культурні стандарти, розвиток культурно-мистецького простору, співпраці заради

культурного розмаїття. Обов'язково кожна навчальна програма має передбачати формування умінь, професійних компетенцій і навичок інформаційно-просвітницької роботи закладу культури з населенням щодо популяризації європейських цінностей, шляхів і переваг євроінтеграції.

З метою охоплення навчанням різних категорій працівників культури планується розробити навчальні програми окремо для таких 4-х категорій: державних службовців (начальників (завідувачів) обласних (районних, міських) управлінь культури обласних (районних, міських) державних адміністрацій), працівників публічних бібліотек, музейних працівників та викладачів ВНЗ 1-2 рівня акредитації, що готують кадри для галузі культури.

Відповідно до категорії працівників культури та особливостей їх професійної діяльності, кожна навчальна програма має бути змістовно орієнтована, структурована, її наповнення передбачатиме формування спеціальних знань та вироблення необхідних компетенцій.

Так, державні службовці галузі культури, від яких залежить публічне управління закладами культури та загальна політика розвитку галузі, повинні знати мови країн ЄС, розуміти основні напрями євроінтеграційних процесів, орієнтуватися у європейських стандартах роботи закладів культури та публічних управлінців, вміти визначати пріоритети розвитку галузі, встановлювати партнерські зв'язки з європейськими інституціями, сприяти міжкультурним обмінам та повноцінному входженню України у європейський культурний простір.

Про важливість цього напрямку наголошується у проекті Стратегії підготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування у сфері європейської інтеграції до 2021 року (http://guds.gov.ua/govservice/control/publish/article.jsessionid=661DFAB27246F2ABADCEE5C7345B595D?art_id=719892), метою якої є створення належних умов для підвищення професійної компетентності державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування у сфері європейської інтеграції на основі європейських принципів публічного управління та кращого міжнародного досвіду. Проект Стратегії, зокрема, передбачає запровадження секторального підходу до організації навчання згідно з положеннями Угоди про асоціацію та інших міжнародних договорів, а також визначення нових професійних компетентностей у сфері публічного управління, необхідних державним службовцям та посадовим особам місцевого самоврядування, відповідно до стандартів ЄС. За умови затвердження проекту Стратегії у запропонованій версії перед Інститутом публічного управління та кадрової політики постане необхідність вивчення потреб органів державної влади та органів місцевого самоврядування у навчанні фахівців; визначення

переліку посад державних службовців, для яких необхідно забезпечити інтенсивну мовну підготовку. Окремим завданням буде формування цільових груп слухачів з підготовки та підвищення кваліфікації з урахуванням функціональних повноважень, категорій посад і сфер діяльності за напрямками державної політики у сфері європейської інтеграції, зокрема Угоди про асоціацію, та підготовка та підвищення рівня професійної компетентності тренерів і викладачів для реалізації нових навчальних програм із залученням до навчального процесу висококваліфікованих практиків, міжнародних експертів.

Працівники публічних бібліотек, які працюють у інформаційно-культурному середовищі і обслуговують усі верстви населення, мають орієнтуватися у інформаційних ресурсах, пов'язаних з процесами євроінтеграції. Бібліотекарі мають вміти шукати та надавати доступ до інформації щодо ЄС, міжнародних проектів, історії, культури та сьогодення країн Європи. Маючи значний арсенал форм і методів роботи з громадськістю та створені при бібліотеках центри європейської інформації, бібліотеки можуть стати потужним інформаційно-освітнім каналом надання доступу громадянам до інформації про ЄС та євроінтеграційні процеси України.

Працівники музейних установ, діяльність яких спрямована на вивчення, збереження та використання пам'яток природи, матеріальної і духовної культури, залучення громадян до надбань національної і світової історико-культурної спадщини, мають вивчати сучасний досвід роботи музеїв в Європі та працювати на встановлення і розвиток культурних взаємозв'язків з музеями Європи та світу. Завдяки навчанню з підвищення кваліфікації музейні працівники отримають знання та навички з осучаснення роботи музейних установ, впровадження інноваційних форм і методів роботи відповідно до сучасних тенденцій розвитку музеїв. Зможуть більш ефективно інтегруватися у європейській культурний простір, відкриваючи культурні надбання України для громадян об'єднаної Європи та залучаючи українців до скарбів європейської культури.

Значну увагу необхідно приділяти і підготовці майбутніх кадрів культури, тому категорія викладачів ВНЗ культури і мистецтв є такою важливою. Сучасні викладачі ВНЗ мають усвідомлювати, що співробітництво в рамках ЄС має призвести до повноцінної участі України у єдиному європейському освітньому просторі, модернізації змісту освіти, оволодіння сучасними демократичними формами адміністрування; посилення діалогу та співпраці між студентом і викладачем; запровадження та реалізації концепції навчання протягом життя як одного з пріоритетів європейського освітнього простору; посилення співробітництва між вищими навчальними закладами. Саме теоретичний аналіз та вироблення практичних рекомендацій за цими напрямками складатиме основу програми з підвищення кваліфікації викладачів ВНЗ 1-2 рівня акредитації, що готують кадри для галузі культури.

Відповідно перед Інститутом публічного управління та кадрової політики постає завдання – розробити дидактичні матеріали для кожної з програм та передбачити можливість переведення їх на дистанційну платформу у вигляді самостійних дистанційних курсів. Це дозволить каскадувати знання та запроваджувати навчальні програми на рівень 16 обласних курсів підвищення кваліфікації працівників галузі культури.

З другого півріччя 2015 року в Інституті публічного управління та кадрової політики НАКККіМ розпочалася робота зі створення спеціальних навчальних програм євроінтеграційного спрямування. Першою категорією, для яких вже створено таку навчальну програму, є працівники бібліотек. Інститут, здійснюючи підвищення кваліфікації працівників бібліотечних категорій, здійснює постійне оновлення змісту навчання та впроваджує нові навчальні програми і модулі, що є невід’ємною частиною забезпечення якості навчальних послуг.

Згідно з Календарним планом підвищення кваліфікації керівників і спеціалістів державних підприємств, установ і організацій галузі культури в Інституті публічного управління та кадрової політики НАКККіМ 2016 року, затвердженим наказом Міністерства культури України від 31.12.2015 №1005/0/17-15, передбачається впровадження нової тематики підвищення кваліфікації «Бібліотеки у системі забезпечення євроінтеграційних процесів України».

Задля забезпечення організації та проведення занять розроблено відповідний навчальний модуль «Бібліотеки у системі забезпечення євроінтеграційних процесів України» загальним обсягом 72 години, з них – 40 годин аудиторних занять. Навчальний план модуля включає лекційні заняття, завдання для практичних занять та самостійної роботи слухачів з 6-ти тем: Євроінтеграційних рух України та завдання бібліотек, Центри європейської інформації у бібліотеках: зарубіжний та український досвід, Методика створення пунктів європейської інформації у бібліотеках, Інформаційні ресурси пунктів європейської інформації у бібліотеках, Організація обслуговування користувачів бібліотеки у пункті європейської інформації, Управління діяльністю пункту європейської інформації у бібліотеці.

У процесі вивчення модуля передбачається ознайомлення слухачів з методикою створення пунктів європейської інформації в бібліотеках. Під час лекційних та практичних занять працівники бібліотек визначатимуть функції та завдання бібліотечних установ з надання доступу до інформації, практично досліджуватимуть форми роботи, спрямовані на інформування користувачів бібліотеки та місцевих громад в цілому про ЄС та євроінтеграційні процеси в Україні. Передбачено вивчення досвіду роботи центрів європейської інформації в Україні та в зарубіжних країнах, який можна запроваджувати у

бібліотеках. На практичних заняттях слухачі вивчатимуть репертуар та контент інформаційних ресурсів, що будуть корисними у практичній роботі з інформування місцевих громад щодо діяльності ЄС та євроінтеграції України.

Технологія проблемно-модульного навчання, що застосовується у підвищенні кваліфікації працівників бібліотек, дозволяє інтенсифікувати процес засвоєння знань, використовувати методи активного навчання та задовольняти професійні потреби бібліотечних працівників.

Знання, отримані під час підвищення кваліфікації за тематикою «Бібліотеки у системі забезпечення євроінтеграційних процесів України», дозволять працівникам бібліотек впроваджувати інновації, активно застосовувати інформаційні технології, сприяти поінформованості громадян щодо європейських прагнень України, тим самим долучатися до реалізації державної політики.

По завершенні курсового навчання з підвищення кваліфікації його учасникам буде запропоновано здійснювати самостійну роботу, виконувати практичні завдання з метою самоосвіти та формування професійних навичок. Для цього розроблені завдання для практичної та самостійної роботи. Наприклад, знайти в Інтернеті сайти, що містять інформацію про ЄС та євроінтеграцію, познайомитися з їх контентом, дати оцінку та підготувати усну презентацію тих ресурсів, що оцінені як найбільш корисні для роботи бібліотек; знайти в Інтернеті сайти організацій – можливих партнерів для створення та подальшого розвитку пункту європейської інформації у бібліотеці та скласти план комунікації з метою залучення обраних партнерів до стратегії створення пункту європейської інформації у бібліотеці: розробити пропозиції щодо розміщення на веб-сторінці бібліотеки інформації про роботу органів місцевої влади (міської, районної ради чи державної адміністрації), що стосується співробітництва з ЄС і Радою Європи, про заходи, що відбуваються на місцевому рівні і стосуються інтеграції України до ЄС; скласти звіт-презентацію про участь бібліотеки у проведенні Дня Європи; скласти план проведення у бібліотеці просвітницько-інформаційних заходів, спрямованих на поширення знань про ЄС і європейську інтеграцію України; розробити проект інформаційної листівки (буклета, флаера) про створення у бібліотеці центру європейської інформації; обговорити з колегами питання поліпшення обслуговування у бібліотеці людей з особливими потребами, удосконалення можливостей доступу до бібліотеки та комунікативних навичок бібліотекарів; скласти перелік проблемних питань стосовно доступності (фізичної та інтелектуальної) до інформації про ЄС, що потребують вирішення, та запропонувати шляхи їх розв'язання. Одне з корисних навчальних завдань – знайти на сайті Міністерства культури України текст української версії Білої книги з міжкультурного діалогу «Жити разом у рівності й гідності» та ознайомитися з її

змістом (<http://mincult.kmu.gov.ua>) і влаштувати обговорення ролі бібліотек як майданчиків міжкультурного діалогу задля подолання етнічних, релігійних, мовних і національних бар'єрів, досягнення суспільної злагоди й запобігання конфліктів. Пропонуємо працівникам бібліотек провести обговорення для різних аудиторій явищ культурного розмаїття, якими живе Європа – плюралізму, толерантності, міжкультурного діалогу, самоідентифікації в багатокультурному середовищі.

Апробація нової навчальної програми для підвищення кваліфікації працівників бібліотек дозволить виробити методологічні підходи до створення аналогічних програм для інших категорій користувачів та оновити зміст навчання державних службовців, працівників музеїв і викладачів мистецьких навчальних закладів.

Джерела:

1. Бібліотеки у системі забезпечення євроінтеграційних процесів України : навч.-метод. посібник для підвищення кваліфікації працівників бібліотек / НАКККіМ; укладачі: Пашкова В.С., Шевченко І.О. – Київ, 2016. – 60 с.
2. Кордон М. В. Європейська та євроатлантична інтеграція України : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / Микола Кордон. – 2-ге вид. – Київ : Центр учбової літератури, 2010. – 171 с.
3. Освітній пакет з актуальних питань європейської інтеграції / В.М. Бойко, Н.В. Коваленко, Л.А. Чабак ; Міжнародний Фонд "Відродження", Сіверський ін-т регіональних досліджень. – Чернігів : Видавець Лозовий В. М., 2010. – 151 с.
4. Проект Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії підготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування у сфері європейської інтеграції до 2021 року та затвердження Плану заходів щодо її реалізації» : [Електронний документ] // Режим доступу : http://guds.gov.ua/govservice/control/publish/article;jsessionid=661DFAB27246F2ABADCEE5C7345B595D?art_id=719892 . – Назва з екрана.
5. Смирнова К. Європейська інтеграція України: актуальні питання / К. Смирнова // Право України. – 2011. – №5. – С. 148–152.

Соляник Алла Анатоліївна

доктор педагогічних наук, професор

Харківська державна академія культури, Харків, Україна

НОВЕ ПОКОЛІННЯ ОСВІТНІХ СТАНДАРТІВ ПІДГОТОВКИ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ ФАХІВЦІВ

В умовах запровадження в Україні нової інтегрованої спеціальності підготовки інформаційних фахівців широкого профілю — 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», що об'єднала два раніше самостійні освітні напрями — 2.060102 «Книгознавство, бібліотечознавство і бібліографія» та 2.060105 «Документознавство та інформаційна діяльність», важливо визначити першочергові завдання адаптації організаційної структури та змісту підготовки сучасного бібліотечного фахівця вищої кваліфікації, подолати нормативно-правові колізії перехідного періоду реалізації освітніх реформ.

Нині актуальними завданнями науково-педагогічного персоналу вітчизняних вишів є розроблення нового покоління галузевих стандартів вищої освіти для початкового (молодший бакалавр), першого (бакалавр), другого (магістр) рівнів вищої освіти, для освітньо-наукового рівня підготовки докторів філософії. При цьому, з одного боку, важливо зберегти спадкоємність змісту освітньо-професійних програм підготовки фахівців різних рівнів, а з іншого — передбачити те, що випускники будь-якого рівня освіти при вступі на наступний рівень можуть вільно обирати спеціальність, тоді як досі вони могли лише продовжувати навчання за тією самою спеціальністю. Окрім цього, європейський вектор модернізації освітньої галузі спрямовує вітчизняні виші на реалізацію таких принципів вищої бібліотечно-інформаційної освіти:

- міждисциплінарність змісту навчальних планів і програм;
- широкий профіль спеціалізацій підготовки фахівців;
- гуманізація освіти проти надмірної технологізації;
- фундаменталізація інваріантної частини навчальних планів та гнучкість їх варіативної складової.

За даними Європейської асоціації бібліотечно-інформаційної освіти та досліджень (EUCLID) у більшості західних університетів на єдиній когнітивній та організаційній платформах готують бакалаврів бібліотечного, інформаційного й архівного менеджменту, видавничої справи, магістрів бібліотечних, архівних та інформаційних досліджень. Варто підкреслити, що в європейській освітній традиції ще з часів Поля Отле інформаційна

професія визначається як сукупність напрямів підготовки «бібліотекаря», «архівіста», «документаліста», яких споріднює єдине функціональне поле діяльності – система документальних комунікацій. Це впливає на структуру та змістовне наповнення освітньо-професійних програм підготовки фахівців означеного профілю, перелік кваліфікаційних вимог до випускників різних рівнів ступеневої освіти, на склад їх загально особистісних та фахових компетенцій.

Так, вивчення особливостей підготовки бакалаврів та магістрів з освітнього напрямку «Наукова інформація та бібліотекознавство» в найспорідненішій Україні європейській країні — Польщі дозволяє стверджувати, що підготовка бакалавра означеного профілю спрямована на формування фахівця, здатного працювати в будь-яких установах, де необхідні збір, обробка, обмін документованою інформацією та створення їх колекцій. Серед цих установ — бібліотеки різних типів та рівнів, архіви, інформаційні центри, книговидавничі та книготорговельні підприємства.

Окрім цього, випускник бакалавріату може працювати й викладачем, має знати іноземну мову на рівні B2, його компетенції в галузі інформаційних технологій мають бути спрямовані на отримання європейського сертифікату навичок роботи з комп'ютером (ECDL – Європейські комп'ютерні права).

Підготовка в Польщі бакалавра першого освітнього рівня триває не менше 6 семестрів, обсяг навчальних годин у кредитах ECTS складає не менше 180 кредитів. При цьому на два цикли обов'язкових фундаментальних та професійно орієнтованих дисциплін має бути виділено майже половина загального обсягу навчального часу — 77 кредитів ECTS, з них 45 — на фундаментальні навчальні дисципліни. Змістовне наповнення циклу фундаментальних дисциплін орієнтує майбутніх бакалаврів в галузі інформаційної та бібліотечної справи на оволодіння комплексом знань про систему соціальних комунікацій, особливості наукової комунікації, культуру як комунікаційний феномен, філософську сутність інформації та інформаційної етики, критерії оцінки якості інформації та її джерел, особливості правового регулювання інформаційної сфери, основні концепції та методи управління, дає комплекс знань про походження, еволюцію наук про книгу, бібліотеку та інформацію, уявлень про сучасні тенденції їх інноваційного розвитку.

Розподіл обсягу годин по навчальним дисциплінам теж дозволяє визначити їх пріоритетність в структурі фундаментальної підготовки майбутніх бібліотечно-інформаційних фахівців:

1. «Соціальні комунікації та засоби масової інформації» (60 годин);
2. «Комунікації в науці» (60 годин);
3. «Методи управління» (30 годин);

4. «Історія культури» (30 годин);
5. «Науки про книгу, бібліотеку та інформацію» (90 годин);
6. «Теорія читання» (90 годин).

Важливо зауважити, що загальні вимоги до навчальних планів підготовки польського бакалавра орієнтують університети на розширення контенту гуманітарних дисциплін, перш за все в галузі філософії, літератури, польської та світової історії, соціології — обсяг кожної з означених дисциплін має бути не менше ніж 3 кредити ECTS. Окрім цього, навчальні програми мають містити дисципліни з безпеки праці, гігієни зовнішнього та професійного середовища, ергономіки. Невід'ємною складовою підготовки бакалавра в галузі бібліотечно-інформаційної діяльності є дисципліни, що надають знання та навички в сфері захисту інтелектуальної власності.

Мінімальний обсяг циклу обов'язкових професійно орієнтованих дисциплін в структурі освітньої програми підготовки польського бакалавра складає не менше 32 кредитів ECTS. Особливості його змістовного наповнення теж варті ретельного аналізу та критичного осмислення з метою порівняння вітчизняного та європейського досвіду, виявлення та запозичення кращих здобутків зарубіжних колег. Так, базовими в структурі означеного циклу є такі навчальні дисципліни:

1. «Аналіз та обробка документів»;
2. «Бібліотекознавство»;
3. «Історія книги та бібліотеки»;
4. «Соціальні контексти бібліотечно-інформаційної діяльності і проблеми користування інформацією»;
5. «Проектування та оцінка автоматизованих систем в галузі бібліотечно-інформаційних послуг»;
6. «Проблеми книговидавництва та книгорозповсюдження»;
7. «Джерела та пошук інформації».

Екстраполяція змісту означених дисциплін на контент фахової підготовки вітчизняних бакалаврів бібліотекознавчого профілю дозволяє стверджувати, що остання більш ґрунтовніша, оскільки крім курсів «АСОД», «Бібліотекознавство», «Книгознавство та історія книги», «Історія бібліотечної справи», «Бібліографознавство», «Автоматизовані інформаційно-бібліотечні системи» містить ще такі важливі навчальні дисципліни як «Бібліотечне фондознавство», «Бібліотечно-інформаційний сервіс», «Управління бібліотечно-інформаційною діяльністю».

Суттєво фундаментальнішим порівняно з європейськими традиціями є зміст фахової підготовки вітчизняних магістрів бібліотечно-інформаційного профілю. Так, обов'язковими

для вивчення у інваріантній частині освітньої програми підготовки польського магістра зі спеціальності «Наукова інформація та бібліотекознавство» є такі навчальні курси:

З циклу фундаментальних дисциплін (мінімальна кількість годин на цикл – 150, кредитів ECTS – 20):

1. «Управління інформацією та знаннями» (60 годин);
2. «Фахова термінологія в галузі інформатики та бібліотекознавства» (30 годин);
3. «Напрями наукових досліджень в галузі інформатики, книгознавства, бібліотекознавства» (60 годин);

З циклу професійно орієнтованих дисциплін (мінімальна кількість годин на цикл — 120, кредитів ECTS — 16):

1. «Менеджмент і маркетинг в бібліотечно-інформаційній діяльності»;
2. «Правова база бібліотечно-інформаційної діяльності»;
3. «Етика бібліотечно-інформаційної діяльності».

Враховуючи, що випускники освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» мають право займатися викладацькою діяльністю, обов'язковою складовою їх підготовки є набуття психолого-педагогічних компетенцій, навичок управління проектною та інноваційною діяльністю.

Таким чином, з метою збереження якості підготовки бібліотечно-інформаційних фахівців в межах нової інтегрованої спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» в структурі освітнього стандарту підготовки бакалавра й магістра необхідно передбачити наявність інваріантної (обов'язкової для студентів усіх спеціалізацій в межах єдиної інтегрованої спеціальності) та варіативної (спрямованої на підготовку спеціалізації «Бібліотечно-інформаційна діяльність» та «Документально-інформаційна діяльність») частин.

У освітньому стандарті підготовки бакалавра зі спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» цикл фундаментальних дисциплін має передбачати обов'язкові для вивчення студентами усіх спеціалізацій навчальні дисципліни:

1. «Соціальні комунікації»;
2. «Загальне документознавство» (або «Документологія»);
3. «Аналітико-синтетична обробка документів»;
4. «Інформаційні системи та технології»;
5. «Соціальна інформатика»;
6. «Інформаційне право»;
7. «Інформаційний менеджмент».

До інваріантної частини циклу дисциплін професійної та практичної підготовки стандарту освіти доцільно віднести такі навчальні дисципліни:

1. «Бібліотекознавство»;
2. «Бібліографознавство»;
3. «Інформаційно-аналітична діяльність»;
4. «Архівознавство».

Варіативна частина освітньої програми підготовки бакалавра в галузі бібліотечно-інформаційної діяльності має передбачати вивчення студентами таких професійно орієнтованих дисциплін як «Книгознавство та історія книги», «Історія бібліотечної справи», «Бібліотечне фондознавство», «Бібліотечні ППС», «Бібліотечно-інформаційний сервіс», «Автоматизовані інформаційно-бібліотечні системи», «Електронна бібліотека», «Бібліотечне краєзнавство».

Інваріантна частина освітнього стандарту підготовки магістра зі спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» (освітньо-професійна програма обсягом 90 кредитів) має передбачати наявність таких обов'язкових для вивчення студентами усіх спеціалізацій фундаментальних навчальних дисциплін:

1. «Філософія інформації»;
2. «Комунікації в науці»;
3. «Організація та методика науково-дослідницької роботи»;
4. «Педагогіка вищої школи»;

До інваріантної частини циклу дисциплін професійної та практичної підготовки магістра варто віднести:

1. «Теорія та методологія соціокультурного проектування»;
2. «Методика викладання спецдисциплін»;
3. «Інформаційна аналітика»;
4. «Світові електронні ресурси»;
5. «Контент-менеджмент та інженерія знань».

Колегіальне розроблення науково-педагогічною громадськістю узгодженої концепції змісту та структури інваріантної частини освітньо-професійних програм підготовки бакалавра та магістра з нової інтегрованої спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» буде сприяти підвищенню якості випускників інформаційного профілю, організації ефективного та колегіального обговорення майбутнього проекту галузевого освітнього стандарту, який доручено розробляти профільній навчально-методичній комісії Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України.

Новальська Тетяна Василівна

доктор історичних наук, професор

Київський національний університет культури і мистецтв, Київ, Україна

НАСТУПНІСТЬ ЗДОБУТТЯ ВИЩОЇ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ

Глобалізаційні процеси, інтеграція України до європейського та світового освітнього простору, умови, що їх диктує інформаційне суспільство, вимагають якісних змін у діяльності освітніх закладів культури. Модернізація бібліотечно-інформаційної освіти, розробка нового стандарту, навчальних планів, програм зумовлена також прийняттям Закону України «Про вищу освіту» № 1556-УП/1 від 01.07.2014 р. (остання редакція 9 грудня 2015 р.) [1] та постановою Кабінету Міністрів України № 226 від 29.04.2015 р. «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти», де в галузі 02 «Культура і мистецтво» з'явилась нова інтегрована спеціальність підготовки фахівців 029 – «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа».

Питання удосконалення вищої бібліотечно-інформаційної освіти завжди знаходилося в центрі уваги науковців. Змістовні концепції її розвитку в різні роки були запропоновані В. Бабичем, В. Загуменною, В. Ільганаєвою, Н. Кушнарєнко, М. Сенченко, М. Слободяником, А. Соляник, А. Чачко, В. Шейко, А. Шемаєвою [2]. Водночас, проблема навчання майбутніх бібліотекарів в училищах, коледжах культури не знайшла широкого обговорення на сторінках фахових видань. Як правило, це поодинокі статті викладачів циклових комісій, зокрема, М. Баніної [3], О. Лозовицької [4], Н. Піскун [5], Г. Черевко [6], в яких йдеться про організацію навчального процесу в конкретному навчальному закладі. В сучасному бібліотекознавстві поки що відсутні праці, в яких би аналізувалась наступність здобуття вищої бібліотечно-інформаційної освіти від ступеня молодшого бакалавра до ступеня магістра, хоча інтерес до цього питання значний, як з боку викладачів університетів, академій, так і з боку викладачів коледжів культури і мистецтв. Свідченням цього є їх активна участь в обговоренні питань на конференціях, семінарах, засіданнях круглих столів секції бібліотечно-інформаційної освіти Української бібліотечної асоціації під головуванням професора В. Загуменної.

Законом (ст. 5) визначено такі ступені вищої освіти: молодший бакалавр, бакалавр, магістр, доктор філософії, доктор наук, кожен із яких здобувається на відповідному рівні.

Так, ступінь молодшого бакалавра передбачає опанування початкового рівня (короткого циклу) вищої освіти, в процесі якого відбувається загальнокультурна та професійно орієнтована підготовка, набуття спеціальних умінь і знань, а також певного досвіду їх практичного застосування з метою виконання типових завдань, що передбачені для первинних посад в бібліотеках. Ступінь бакалавра здобувається на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти, що передбачає здобуття особою теоретичних знань та практичних навичок, достатніх для успішного виконання професійних обов'язків за обраною спеціальністю. Ступінь магістра досягається на другому (магістерському) рівні вищої освіти, що передбачає здобуття особою поглиблених теоретичних та практичних знань, умінь, навичок за обраною спеціальністю (чи спеціалізацією), загальних засад методології наукової та професійної діяльності, інших компетентностей, достатніх для ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності [1].

Означені ступені здобуваються у вищих навчальних закладах. Законом (ст. 28) визначено наступні типи вищих навчальних закладів: університет — багатогалузевий або галузевий вищий навчальний заклад, що проводить інноваційну освітню діяльність за різними ступенями вищої освіти (в тому числі доктора філософії); академія, інститут — галузевий вищий навчальний заклад, що проводить інноваційну освітню діяльність, пов'язану з наданням вищої освіти на першому і другому рівнях за однією чи кількома галузями знань, може здійснювати підготовку на третьому вищому науковому рівнях вищої освіти за певними спеціальностями; коледж — галузевий вищий навчальний заклад або структурний підрозділ університету, академії чи інституту, що проводить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям ступенів молодшого бакалавра та/або бакалавра...[1].

На сьогодні в Україні початковий рівень вищої бібліотечно-інформаційної освіти, ступінь молодшого бакалавра здобувається в десяти коледжах і дев'яти училищах культури і мистецтв, перший рівень, ступінь бакалавра — в двох університетах, трьох академіях і двох інститутах, другий рівень, ступінь магістра опановується в двох університетах і трьох академіях. В більшості випадків випускники коледжів (училищ), здобувши ступінь молодшого бакалавра, продовжують навчання в академії або університеті для отримання ступеня бакалавра, в подальшому — магістра. Тому актуальним, на нашу думку, є постановка питання про розробку вітчизняної моделі щодо наступності підготовки компетентних фахівців для бібліотечно-інформаційної та архівної галузі. Цей процес складний і суперечливий, буде вимагати об'єднання зусиль викладачів вищих навчальних закладів із залученням провідних спеціалістів бібліотек та архівів.

Наступність у здобутті вищої освіти ми розуміємо як безперервний поетапний процес розгортання структурних компонентів змісту освіти, поступовий перехід від одного рівня

навчання до іншого, їх взаємозв'язок, послідовне ускладнення навчальної інформації, посилення вимог до обсягу і глибини засвоєння знань, умінь і навичок. Кожен новий етап навчання повинен бути пов'язаний з попереднім. Реалізація принципу наступності потребує підтримки зв'язків між осередками освіти I-II та III-IV рівнів акредитації, з метою узгодження навчальних планів, програм дисциплін, які будуть сприяти розвитку як горизонтальної, так і вертикальної мобільності, що створить можливість переходу з одного освітнього рівня на інший, більш високий.

Зміст навчальних планів, перш за все, потребує узгодження інваріантної їх частини — єдиної для усіх спеціалізацій бібліотечно-інформаційного та діловодно-архівознавчого профілів, в якій подається перелік фундаментальних навчальних дисциплін. Саме фундаментальні дисципліни забезпечують світоглядне й системне мислення та є необхідним фундаментом, базою для розвитку професійних компетенцій майбутнього фахівця. В навчальних планах коледжів (училищ) культури при здобутті початкового рівня вищої освіти мають бути наступні дисципліни: «Документознавство», «Основи АСОД», «Основи архівознавства», «Організація бібліотечної справи», «Основи бібліографознавства та бібліографічної діяльності», «Інформаційно-комп'ютерні технології», «Основи фондознавства», «Інформаційно-пошукові системи». Серед фундаментальних дисциплін першого (бакалаврського) рівня повинні бути: «Документологія», «АСОД», «Архівознавство», «Бібліотекознавство», «Бібліографознавство», «Інформаційні технології, системи та ресурси» або «Інформаційно-комп'ютерні технології та інтернет-сервіси», «Атоматизовані інформаційно-пошукові системи», «Соціальні комунікації», «Основи науково-дослідної діяльності». До переліку єдиних професійно-орієнтованих дисциплін доречно запропонувати наступні: «Інформаційно-аналітична діяльність», «Інформаційне право», «Інформаційний сервіс», «Патентознавство та ліцензійна діяльність», «Системи управління базами даних» та ін. [7]. Важливим елементом повинні бути міждисциплінарні зв'язки. Програми, зміст навчальних дисциплін не повинні дублюватися, а на кожному рівні ускладнюватись, наповнюватись новими темами та інформацією.

На другому (магістерському) рівні підготовки фахівців до переліку фундаментальних доречно ввести наступні дисципліни: «Педагогіка вищої школи», «Методологія та організація наукових досліджень», «Інформаційний менеджмент», «Інтелектуальна власність», «Ділова іноземна мова» та ін.

Варіативна частина навчальних планів розробляється освітнім закладом у відповідності до спеціалізацій підготовки майбутніх фахівців, які можуть бути запропоновані вищим навчальним закладом.

Наступність у здобутті вищої бібліотечно-інформаційної освіти буде сприяти

поетапному розвитку компетентностей, що визначає ефективне використання здібностей кожного працівника, дає можливість результативно здійснювати професійну діяльність відповідно до вимог конкретного робочого місця в документально-комунікаційній сфері.

Джерела:

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. №1556-УП // Урядовий кур'єр. – 2014. – №146.
2. Новальська Т. В. Вища бібліотечна освіта в Україні: сторінки історії, шляхи модернізації / Т. В. Новальська // Зб. матер. всеукр. наук-пр. конф. до 75-річчя заснування Національної історичної бібліотеки України. – Київ, 2014. – С.96– 101.
3. Лозовицька О. Формування професійних компетенцій бібліотечних спеціалістів в умовах ВНЗ — I-II рівня акредитації / О. Лозовицька // Бібліосвіт: інформ. вісн. – Вип. 1 (29). – 2009. – С. 24–31.
4. Піскун Н. О. Підготовка бібліотекарів: традиційні та інноваційні аспекти (з досвіду роботи КВНЗ «Олександрійське училище культури») / Н. О. Піскун // Бібліотечна орбіта Кіровоградщини: зб. ст. / Обласна універсальна бібліотека ім. Д. І. Чижевського; упоряд. Козлова В. А. – Кіровоград, 2010. – С. 123– 130.
5. Банина М. Современные технологии в подготовке «младшего специалиста» / М. Банина // Бібліотечний форум України. – 2004. – № 1 (3). – С. 43– 44.
6. Черевко Г. Професія, що має майбутнє (Ужгородському коледжу культури і мистецтв 65) / Г. Черевко // Бібліотечна планета. – 2012. – №1. – С. 27–30.
7. Соляник А. А. Вища бібліотечно-інформаційна освіта в умовах реформування / А. А. Соляник // Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України: зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 12 листопада 2015 р. – Київ, 2015. – С. 198–201.

УДК 02:378:001.895(477)

Загуменна Віра Вікторівна

кандидат педагогічних наук, професор

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, Київ, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ЗМІНИ В БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ

В умовах інтеграції України до європейського інформаційного простору ресурси і послуги бібліотек набувають статусу стратегічних, оскільки безпосередньо впливають на рівень соціально-економічного розвитку, інформаційної безпеки держави та сприяють розбудові демократичного громадянського суспільства.

Бібліотеки мають потужний потенціал консолідації суспільства, дотримання європейських цінностей, інтеграції України у європейське співтовариство, підвищення якості життя, рівного доступу до інформації, знань і культурного надбання. Бібліотеки інтегровані у

всі сфери життя людини і суспільства: освіту, науку, культуру, виробництво та управління [1].

Саме тому підготовка висококваліфікованих кадрів для бібліотечно-інформаційної галузі є особливо актуальною на сучасному етапі.

Оскільки освіта, зокрема вища, є важливим інструментом формування демократичного, інтелектуального та громадянського суспільства, то особливу увагу на сучасному етапі ми маємо зосередити на інноваційних змінах в освіті.

Метою вітчизняної інноваційної освітньої діяльності є:

- розвиток людського потенціалу,
- підвищення якості освіти,
- європейська інтеграція,
- інформатизація.

Пріоритетними напрямками державної політики щодо розвитку освіти України визначено:

1. Оновлення змісту освіти та форм організації навчально-виховного процесу.
2. Розвиток системи безперервної освіти та навчання впродовж життя.
3. Органічне поєднання освіти і науки.
4. Створення індустрії сучасних засобів навчання і виховання.
5. Створення ринку освітніх послуг.
6. Інтеграція вітчизняної освіти.

Мета інноваційної політики у провідних країнах світу полягає у спрямуванні освіти на формування:

- системи цінностей для майбутнього суспільства, зокрема, демократичних; розуміння цінностей релігійного учіння;
- стилів учіння для розвитку мислення:
 - конвергентного – системність, креативність, конструктивізм, критичність, інноваційність, гуманність;
 - дивергентного – реалізація дослідницьких здібностей та генерування ідей;
 - асимілятивного – створення теоретичних, у т.ч. математичних, моделей;
 - акомодативного – планування і постановка завдань;
- правильних концепцій учіння, зокрема концепції Ж. Піаже – конструювання знань відбувається через їх трансформацію, організацію та реорганізацію у власні ідеї; метод Піаже – це мистецтво запитань [2].

Керуючись чинним Законом України «Про вищу освіту», можна спостерігати, що сучасна українська освітня модель за деякими напрямками стає ближчою до європейської

завдяки тому, що форми навчання відтепер можуть комбінуватись, а форми організації освітнього процесу можуть регулюватись вищими навчальними закладами (ВНЗ). Новий закон дає українським ВНЗ більшу автономію, що наближує вітчизняні ВНЗ до зарубіжних, зокрема американських, де форми організації навчального процесу не мають чіткого розподілу і регулюються викладачами певних курсів.

Створення в Україні інтегрованої спеціальності підготовки бібліотечно-інформаційних фахівців – 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» на основі двох раніше окремих спеціальностей 2.060102 «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографія» та 2.060105 «Документознавство та інформаційна діяльність» стали відповіддю на вимоги часу.

Ці трансформаційні процеси вимагають оновлення навчальних планів щодо структури, змістовного наповнення освітньо-професійних програм підготовки фахівців різних рівнів підготовки (бакалаврів, магістрів, докторів філософії) та наближення їх до практичних потреб бібліотек та інших інформаційних установ. Виходячи з цього, перевага надається гнучкій системі форм організації навчання; передбачається домінування самостійної роботи студента та виробничої практики.

Інноваційні зміни в бібліотечно-інформаційній галузі вимагають розробки галузевих стандартів нового покоління, що мають відповідати європейським та світовим акредитаційним стандартам, бути відкритими як для освітян, так і для студентів поміж різними закладами та країнами.

Слід зауважити, що в Сполучених Штатах Америки акредитація бібліотечних програм здійснюється Американською бібліотечною асоціацією, що є унікальним явищем в американській вищій освіті. Акредитація є добровільною, проте бажаною, і свідчить про якість магістерської програми. Випускники бібліотечних шкіл (кафедр), які мають акредитацію від Американської бібліотечної асоціації, легше можуть працевлаштуватись і мають широкі можливості для розвитку своєї кар'єри не лише у бібліотеках, а й в інших інформаційних, урядових, дослідницьких та промислових установах. Більшість роботодавців віддають перевагу випускникам акредитованих магістерських програм із бібліотекознавства та інформології. На нашу думку, такий досвід заслуговує на увагу та поступове впровадження його в практику українських вищих навчальних закладів. Слід взяти за правило акредитацію бібліотечно-інформаційних програм українських ВНЗ Українською бібліотечною асоціацією, розробивши відповідну нормативно-правову процедуру цієї діяльності.

Розвиток демократичного суспільства неможливий без доступу до актуальної та достовірної інформації, у тому числі й наукової, саме тому виникає потреба у підготовці

висококваліфікованих фахівців, які здатні здійснювати менеджмент знань та надавати доступ до якісної інформації.

Інноваційні зміни, що відбуваються в суспільстві, вимагають розвитку відповідних професійних компетенцій сучасного фахівця з інформаційної, бібліотечної та архівної діяльності. Якісна професійна діяльність бібліотекаря сприяє кращому ресурсно-інформаційному забезпеченню сучасного суспільства. Оскільки інформація швидко втрачає актуальність, тому фахівці бібліотечної та інформаційної галузі повинні вміти добирати, аналізувати, систематизувати, упорядковувати, зберігати та надавати інформацію, виступати експертами з багатьох питань, мати високий рівень інформаційної та технічної грамотності, володіти у певній мірі педагогічними та психологічними знаннями з метою налагодження комунікаційних зв'язків з користувачами бібліотек. Саме тому у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи в Україні необхідно враховувати вимоги часу, неминучий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та найкращий досвід бібліотечно-інформаційної освіти, запроваджений у зарубіжних країнах.

За таких умов особливої актуальності набуває ефективне використання інформаційно-комунікаційних технологій; збільшується значення інформаційної грамотності як важливої компетентності в освітньому та науковому процесі; відповідність змісту навчальних програм із бібліотекознавства та архівної справи до реальних умов праці в інформаційних установах; пропагування концепції інтелектуальної свободи та вільного доступу до інформації і знань; увага до інформаційної безпеки; визнання права на інтелектуальну власність як одного із найважливіших прав демократичного суспільства; орієнтація на користувача; вміння працювати з різними групами та типами користувачів; усвідомлення професії бібліотечно-інформаційного фахівця як широкої спеціальності, що не обмежується застосуванням її лише у бібліотеках [3].

Особливого значення набуває навчання протягом життя, визнання безперервної освіти як важливого інструменту професійного розвитку, коли бібліотечно-інформаційний фахівець постійно навчається та вдосконалюється.

Для системного впровадження освітніх інновацій до вузів України необхідно:

- розвивати діяльність технологічних центрів (лабораторій);
- створювати програми підтримки освітніх інновацій на базі закладів освіти;
- активно використовувати потенціал замовників і споживачів освітніх послуг.

Для розвитку інноваційної освіти, в тому числі бібліотечно-інформаційної, необхідно:

- розвиток творчих здібностей особистості,
- створення сприятливого інвестиційного середовища,

- насичення основної фахової діяльності сучасним науковим контекстом,
- використання сучасних технологій навчання.

Інтеграція вітчизняної освіти з всесвітньою науковою спільнотою, а також розвиток демократичного та громадянського суспільства передбачає якісний менеджмент інформації, що неможливо здійснити без участі бібліотек та інших інформаційних установ. Саме тому у процесі професійної підготовки фахівців з інформаційної діяльності, бібліотечної та архівної справи в Україні необхідно максимально ефективно імплементувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології та запроваджувати інноваційні зміни.

Джерела:

1. Концепція якісних змін бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України (до 2025 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ula.org.ua/ua/news/3090-kontseptsii-iakisnykh-zmin-bibliotek-zadlia-zabezpechennia-staloho-rozvytku-ukrainy-do-2025-roku> (дата звернення: 28.01.16). – Назва з екрану.

2. Ельбрехт О. М. Науково-практичні основи вищої освіти: монографія / О. М. Ельбрехт. – Київ: Фенікс, 2008. – 296 с.

3. Чуканова С. Структура сучасної системи бібліотечної освіти у США / С. Чуканова // Бібліотечний форум України. – 2014. – № 4. – С. 43–48.

УДК 02:378

Яцэвіч Мікалай Аляксандравіч

кандыдат педагагічных навук, дацэнт

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў, Мінск, Рэспубліка Беларусь

БІБЛІЯТЭЧНАЯ АДУКАЦЫЯ: ДАЛЯГЛЯДЫ

Бібліятэчная адукацыя, як і сама бібліятэчная справа, перажываюць зараз не самыя лепшыя часы. Дэмаграфічныя праблемы, аптымізацыя сеткі бібліятэк, нізкі сацыяльны статус бібліятэчнай прафесіі і, як вынік, імклівае змяншэнне яе прэстыжнасці, прывялі да значнага скарачэння набору кантынгенту студэнтаў як па дзённай, так і па завочнай форме навучання ў сярэднеспецыяльных і вышэйшых установах адукацыі ў галіне культуры. Ва ўніверсітэтах культуры паступова знікаюць бібліятэчныя факультэты, аб'ядноўваюцца кафедры, змяншаецца іх прафесарска-выкладчыцкі склад. У Расіі і самі ўніверсітэты (акадэміі) пераўтвораны ў інстытуты культуры. З усіх вышэйшых навучальных ўстаноў сферы культуры на постсавецкай прасторы факультэты, у якіх прысутнічае слова “бібліятэчны”, захаваліся толькі ў Кемераве, Краснадары і Санкт-Пецярбургу. Значная колькасць факультэтаў вышэйшых навучальных устаноў, якія рыхтуюць бібліятэчных

спецыялістаў, маюць інтэграваныя назвы: інфармацыйна-дакументных камунікацый (Мінск), сацыяльных камунікацый (Харкаў), дакументальных камунікацый і турызму (Чалябінск), інфармацыйнага сэрвіса і медыатэхналогій (Казань) і, нават, інфармацыйных рэсурсаў і дызайна (Барнаўл) і да т.п. Трэба прызнаць, што гэта і сусветная тэндэнцыя.

У святле патрабаванняў Балонскага працэсу і пераводу сістэмы вышэйшай бібліятэчнай адукацыі ў адпаведнасць да еўрапейскіх стандартаў рэфармуецца не толькі арганізацыя, але і змест бібліятэчнай адукацыі. На аснове кампетэнтнаснага падыходу распрацаваны адукацыйныя стандарты па дзвюх ступенях адукацыі (бакалаўрыят – магістратура).

У адукацыйным стандарце па спецыяльнасці “Бібліятэчна-інфармацыйная дзейнасць” (2014 г.), які распрацаваны Беларускай дзяржаўнай універсітэтам культуры і мастацтваў (БДУКМ), сфармуляваны патрабаванні да наступных груп кампетэнцый: акадэмічныя кампетэнцыі, сацыяльна-асобныя кампетэнцыі, прафесійныя кампетэнцыі. Сярод прафесійных кампетэнцый выдзелены патрабаванні да кампетэнцый бібліятэчнага спецыяліста ў наступных відах дзейнасці: вытворча-тэхналагічнай, сацыякультурнай, інавацыйна-метадычнай, навукова-даследчай, арганізацыйна-кіраўніцкай. Таксама прыведзены пералік дадатковых кампетэнцый, якія фарміруюцца ў залежнасці ад напрамку спецыяльнасці: менеджмент, аўтаматызацыя, інфарматызацыя, метадычнае забеспячэнне (па скарачанай форме навучання на базе сярэднеспецыяльнай бібліятэчнай адукацыі).

У адукацыйны працэс уводзіцца модульнае і профільнае навучанне, заліковыя адзінкі (кредэты), рэйтынговая сістэма ацэнкі ведаў студэнтаў; значна павялічваецца колькасць дысцыплін на выбар студэнта; пачаў дзейнічаць акадэмічны абмен студэнцкай моладзі; арганізуюцца шматлікія майстар-класы з запрашэннем вядомых замежных спецыялістаў і г.д. У кожных з краін адзначаюцца свае дасягненні і праблемы у гэтым накірунку. Даволі часта асноўныя палажэнні Балонскага працэсу ўступаюць ў супярэчнасць з палітычным і сацыяльна-эканамічным і адукацыйным складам асобных краін.

Балонскі працэс патрабуе правесці вялікую працу па распрацоўцы новых версій дзяржаўных класіфікатараў спецыяльнасцей, кваліфікацый, пасад, якія б адпавядалі адзінай еўрапейскай адукацыйнай прасторы, абгрунтавання неабходнасці і ўвядзення новых інтэграваных кваліфікацый. Усё гэта вымагае непростых ўзгадненняў са шматлікімі міністэрствамі і ведамствамі, у першую чаргу, міністэрствамі працы і фінансаў.

У кантэксце тых працэсаў, што сёння адбываюцца ў сферы адукацыйнай палітыкі, даўно ўжо існуюць меркаванні пра тое, што неабходна адмовіцца ад ужывання слова “бібліятэкар”, выключыць такую кваліфікацыю з ужытку, замяніць яе больш “моднымі” назвамі – інфармацыйны менеджар, эксперт па інфармацыі, інфармацыйны аналітык і г.д., а гэта значае рыхтаваць спецыялістаў, якія умеюць працаваць не толькі з формамі дакументаў,

але і з іх зместам. Сцвярджаецца, што гэта дазволіць пашырыць і актуалізаваць сферу прафесійнай дзейнасці выпускніка ўніверсітэта (не толькі бібліятэкі і інфармацыйныя службы), але і дасць магчымасць працаваць у сферы масавых камунікацый: выдавецкай дзейнасці, архіўнай справе, друкаваных і электронных СМІ, радыё, тэлебачання і г.д. Гэтаму спрыяе і тое, што, згодна з Міжнароднай сістэмай класіфікацыі адукацыі (МСКА), якая пакладзена ў аснову Балонскага працэсу, бібліятэчная справа аднесена ў напрамак 032 Журналістыка і інфармацыя, а група спецыяльнасцей у гэтым напрамку называецца 0322 Бібліятэчная справа, апрацоўка інфармацыі, архіўная справа.

Сапраўды, існуючы сёння “метаінфарматыўны” падыход да падрыхтоўкі бібліятэчных кадраў, які да гэтага часу пераважае на былой постсавецкай адукацыйнай прасторы, накіраваны ў асноўным на фарміраванне ўменняў і навыкаў работы з фондам, ажыццяўлення каталагізацыі, выдачы дакументаў, бібліяграфічнага абслугоўвання (дзе і што знайсці?). Не адваргаючы неабходнасць гэтых бібліятэчных працэсаў, аднак, адзначым, што сутнасць іх змяняецца. Сучасны карыстальнік (хіба за выключэннем тых, хто займаецца дысертацыйнымі даследаваннямі) усё менш і менш звяртаецца, напрыклад, да бібліяграфічнай інфармацыі пры ажыццяўленні інфармацыйнага пошуку. Існыя інфармацыйна-камунікацыйныя тэхналогіі (ІКТ) дазваляюць адразу атрымаць неабходную фактаграфічную інфармацыю. У сувязі з гэтым ўзнікаюць пытанні: якая роля бібліятэк у гэтым працэсе, хто стварыў выкарыстаны інфармацыйны кантэнт? На жаль, не бібліятэка: яна застаецца ў баку і паступова губляе, сфарміраваную стагоддзямі сваю асноўную функцыю – інфармацыйную.

Пад уплывам ІКТ у бібліятэках свету імкліва змяняюцца вытворчыя працэсы: скарачаюцца аперацыі, якія звязаны з апрацоўкай дакументаў і абарачальнасцю фондаў; развіццё карпаратыўных сістэм рэзка скарачае працазатраты на камплектаванне і каталагізацыю, змяняе колькасны склад супрацоўнікаў адпаведных аддзелаў; усё часцей, як ужо адзначалася, пошук інфармацыі адбываецца без удзелу бібліятэкараў, а атрымаць жа яе можна і не прыходзячы ў бібліятэку і г.д. Нязменным застаецца толькі адно – цяпер карыстальніку неабходны кантэнт, які ўжо падрыхтаваны да ўжытку, пажадана аналітычны, і які можна атрымаць анлайн.

Паўстае задача падрыхтоўкі так званых прадметных бібліятэкараў: здольных працаваць з тэкстамі, ствараць аналітычны вэб-кантэнт. Такога спецыяліста ўсё часцей называюць медыйным бібліятэкарам: ён патрэбны любой бібліятэцы, якая мае і падтрымлівае ўласны сайт, а не толькі ў навуковых і ўніверсітэцкіх бібліятэках. У сёняшніх адукацыйных стандартах і вучэбных планах гэтаму пакуль-што адводзіцца недастаткова ўвагі.

На наш погляд, “медыйны бібліятэкар” павінен валодаць, па меншай меры, трыма асноўнымі групамі кампетэнцый:

1) ствараць і рэдагаваць вэб-кантэнт (весці пошук інфармацыі па профілі сваёй бібліятэкі на іншых сайтах і з іншых крыніц; рыхтаваць і рэдагаваць інфармацыйныя матэрыялы для сайта; весці стужкі навінаў; быць прадстаўніком бібліятэкі ў сацыяльных сетках, арганізоўваць абмеркаванні на сайце і форумах;

2) весці тэхнічную апрацоўку і размяшчэнне інфармацыйных рэсурсаў на сайце (сканаваць, апрацоўваць, уводзіць і размяшчаць тэкставую, графічную і мультымедычную інфармацыю на сайце; размяшчаць базы даных);

3) ажыццяўляць кіраванне інфармацыйнымі рэсурсамі (выяўляць і аналізаваць інфармацыйныя патрэбы наведвальнікаў сайта бібліятэкі; сачыць за якасцю вэб-кантэнта і напаўненнем сайта; рыхтаваць справаздачнасць па сайце, весці працу па яго мадэрнізацыі, унясенні лакальных зменаў і прасоўванні).

Гэтыя кампетэцыі павінны фарміравацца шляхам засваення будучым спецыялістам вучэбных дысцыплін, якія звязаны з тэхнічнымі сродкамі (аўтаматызацыяй) збору, захоўваннем і апрацоўкай тэкставай інфармацыі; асновамі баз даных; тэхналогіяй стварэння вэб-сайтаў; аналітыка-сінтэтычнай апрацоўкі тэкставай інфармацыі; рэдагаваннем інфармацыйных рэсурсаў (вэб-кантэнта); пошукавымі сістэмамі інтэрнэт; менеджментам інфармацыйных рэсурсаў; заканадаўствам у галіне інтэлектуальнай уласнасці, інфармацыі, аўтаматызаваных сістэм і іншых.

У БДУКМ многія з названых дысцыплін ужо закладзены ў адукацыйны стандарт і вывучаюцца студэнтамі па двух напрамках спецыяльнасці “аўтаматызацыя” і “інфарматызацыя”. Перспектыўным з’яўляецца ўвядзенне на старэйшых курсах прафілізацыі, якая была б непасрэдна звязана з фарміраваннем вышэйназваных кампетэнцый.

Апошнія пяць гадоў вельмі актыўна ідзе развіццё сацыякультурнага складніка функцыянавання сучаснай бібліятэкі, асабліва гэта датычыць публічных бібліятэк. Пры бібліятэках сталі стварацца сацыякультурныя цэнтры самых разнастайных накірукаў дзейнасці. Ва ўніверсітэтах культуры і мастацтваў з’явіліся адпаведныя спецыялізацыі. Так, у БДУКМ – гэта “культурна-дасугавая дзейнасць бібліятэк”. У адукацыйным стандарце з’явіліся патрабаванні да прафесійных кампетэнцый, якімі павінен валодаць бібліятэчны спецыяліст у галіне сацыякультурнай дзейнасці (СКД). Відавочна, што спецыяліст павінен быць здольным:

– устанаўліваць і падтрымліваць трывалыя прадукцыйныя сувязі з рознымі грамадскімі інстытутамі (сям’я, школа, установы культуры, установы адукацыі і інш.) з

мэтай фарміравання спрыяльнага сацыякультурнага асяроддзя; развіваць сацыяльнае партнёрства з мясцовымі ўладамі і грамадскасцю;

- ствараць і рэалізоўваць мэтавыя сацыякультурныя праграмы і праекты, распрацоўваць сцэнарыі і ажыццяўляць рэжысуру культурна-масавых мерапрыемстваў;

- арганізоўваць і праводзіць інфармацыйна-асветніцкія, культурна-творчыя, культурна-дасугавыя і рэкрэацыйна-аздараўленчыя мерапрыемствы;

- фарміраваць безбар’ернае бібліятэчнае асяроддзе для абслугоўвання асоб з абмежаванымі фізічнымі магчымасцямі;

- выкарыстоўваць псіхалага-педагагічныя метады падчас бібліятэчнага абслугоўвання і правядзення разнастайных сацыякультурных мерапрыемстваў;

Дадзеныя кампетэнцыі фарміруюцца падчас вывучэння адпаведных вучэбных дысцыплін, якія звязаны з тэорыяй, тэхналогіямі, метадычным забеспячэннем, менеджментам, сцэнарна-рэжысёрскімі асновамі СКД, культурай маўлення. Плануецца ўвядзенне курса “Сацыякультурная дзейнасць бібліятэк” для ўсіх студэнтаў, якія навучаюцца па спецыяльнасці “Бібліятэчна-інфармацыйная дзейнасць”, незалежна ад напрамку спецыяльнасці.

Адным з прыярытэтных накірункаў бібліятэчнай адукацыі з’яўляецца таксама падрыхтоўка спецыялістаў у галіне інфармацыйнай культуры асобы. Пакуль-што, гэта вольная ніша для устаноў вышэйшай адукацыі ў сферы культуры. Багаты вопыт у дадзеным накірунку назапашаны адпаведнай навукова-педагагічнай школай, якую ўзначальвае прафесар Гендзіна Н.І. (Кемераўскі дзяржаўны інстытут культуры).

У вучэбных планах БДУКМ для студэнтаў ўсіх факультэтаў універсітэта прафілявана выкладаецца курс “Інфармацыйная культура спецыяліста”, але ён мае іншыя мэты і не вырашае пастаўленай праблемы – менавіта, фарміравання інфармацыйнай культуры карыстальнікаў інфармацыі як псіхалага-педагагічнага працэсу. Размова ідзе аб падрыхтоўцы выкладчыкаў (цыютараў, трэнераў) ў галіне інфармацыйнай культуры. Мяркуецца, што іх падрыхтоўка можа быць рэалізавана на II ступені вышэйшай бібліятэчнай адукацыі – магістратуры, шляхам распрацоўкі асобнай адукацыйнай праграмы. Такі спецыяліст павінен:

- ведаць псіхалага-педагагічнымі метады, нормы інфармацыйнай (камп’ютарнай) этыкі і ўмець іх выкарыстоўваць;

- валодаць метадыкай падрыхтоўкі і правядзення разнастайных форм фарміравання інфармацыйнай культуры (трэнінгаў, семінараў, практыкумаў і інш.);

- уметь распрацоўваць праграмы і метадычныя парады, па фарміраванні інфармацыйнай культуры розных груп карыстальнікаў інфармацыі.

Розділ 2. Менеджмент і соціокультурна сфера

УДК 005.5/9

Давидова Ірина Олександрівна

доктор наук із соціальних комунікацій, професор

Харківська державна академія культури, Харків, Україна

ІНФОРМАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В СОЦІОКОМУНІКАЦІЙНИХ ВИМІРАХ СУЧАСНОСТІ

Життя стверджує прогноз Національного наукового фонду США, виконаний Центром кількісного аналізу наук більше двадцяти років тому. Розглядаючи перспективи розвитку наукової комунікації до 2020 р., його автори виокремили три головних чинники розвитку. З-поміж інших був наявний організаційний, що передбачав підвищення ролі інформації в удосконаленні управління, процесах прийняття рішень і досягненні економічної ефективності функціонування підприємств. Закцентовано саме на сфері інформаційного управління як одній з основних галузей, у яких передбачається подальший прогрес наукової комунікації. Практика продемонструвала, що як у суспільстві загалом, так і в окремих організаціях уже зараз постала потреба у фахівцях, котрі спеціально керують процесами інформації й комунікації. Ця тенденція свідчить про попит суспільства на особливу професію інформаційних керівників, які повинні володіти засобами науково-інформаційної діяльності та управління нею на різних рівнях.

Нині проблеми інформаційного менеджменту активно розробляються в сучасній науці, проте ще й досі формам і засобам інформаційного менеджменту приділяється недостатня увага як у теоретичному, так і в практичному аспектах. Необхідним є розгляд принципів, форм і методів інформаційного управління на рівні держави, окремої установи, ефективність діяльності яких залежить не тільки від наявності інформаційних ресурсів, а й від можливостей упровадження новітніх інформаційних технологій управління, впорядкування інформаційних масивів і потоків підприємства, вирішення проблем ефективної комунікації та взаємодії з іншими суб'єктами соціокомунікаційного простору.

Сучасний ринок праці потребує менеджерів, адміністраторів баз даних, аналітиків-дослідників інформаційних, комунікативних процесів, що функціонують на різноманітних рівнях управління, зростає необхідність у спеціалістах у сфері інформаційного менеджменту, який вирішує подвійне завдання: у вузькому змісті – інформаційний менеджмент

розглядається як концепція управління інформацією у фірмі, організації; і в широкому соціальному контексті – як сучасні тенденції організації й управління інформаційною діяльністю в суспільстві.

У наш час важко назвати більш важливу і багатогранну сферу діяльності, ніж управління або менеджмент, від яких значною мірою залежать і ефективність виробництва. У сучасних умовах світового соціально-економічного розвитку, особливо важливою сферою стало інформаційне забезпечення процесу управління, здійснення збору і обробки інформації, необхідної для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Розвиток науки і техніки, поява якісно нових інформаційних потреб підвищують роль інформаційного чинника в процесах прийняття управлінських рішень та організаційній діяльності установи. Інформаційна діяльність є інфраструктурною галуззю людської діяльності, питання виникнення і розвитку якої нерозривно пов'язані із процесом розподілу праці.

Для ефективнішого керування роботою підприємства необхідно мати достатню інформацію про ситуацію на підприємстві і можливість оперативного реагування на зміни ситуації. Для цього керівник підприємства та інші відповідальні співробітники повинні постійно отримувати актуальну й достовірну інформацію. Постає необхідність керування роботою підприємства таким чином, щоб забезпечити швидкий і надійний зв'язок між різними службовцями для їх чіткої злагодженої взаємодії.

Концепція інформаційного менеджменту (information resource management, information management) почала розроблятися наприкінці 70-х рр. ХХ ст. і нині як комплексна галузева наукова дисципліна інформаційний менеджмент перебуває на стадії розвитку. Поняття «інформаційний менеджмент» найчастіше асоціюється з поняттями управління, загальною концепцією менеджменту, управлінням інформаційними структурами (зокрема бібліотечною галуззю, іншими інформаційно-документними системами), тобто означене поняття розглядається як концепція управління інформаційними ресурсами. На перший погляд такий підхід є виправданим: інформаційний менеджмент базується на теорії загального менеджменту, інтегрує прийоми і методи багатьох функціональних видів менеджменту стосовно сфери їх діяльності. Зокрема, використовується значний арсенал методів виробничого, інноваційного, фінансового менеджменту, менеджменту персоналу і деяких інших видів функціонального менеджменту. Проте і ці спроби вирішити проблему інформаційного менеджменту завдяки екстраполяції концепцій організаційного менеджменту на сферу інформаційної діяльності не є продуктивними. Екстраполяційні методи мало придатні для розгляду сутності інформаційного менеджменту. Важливо, на нашу думку, розглядати принципові основи управління інформаційною діяльністю на різних рівнях: окремої установи, територіальному рівні, регіональному, державному і

міжнародному. Саме відповідно до такого підходу в зарубіжній науковій літературі інформаційну діяльність (особливо стосовно фірми або підприємства) тепер дедалі частіше називають управлінням інформаційними ресурсами або інформаційним менеджментом.

Слід зазначити, що ефективність діяльності будь-якої установи в розвинутих демократичних країнах зумовлюють три види ресурсів виробництва: кадрові, фінансові, матеріальні. У останні десятиріччя до цієї тріади додався ще один ресурс – інформаційний, оскільки складність взаємодії при керуванні ресурсною тріадою потребує істотного розвитку інформаційного виробництва, яке повинно забезпечити цю взаємодію. В остаточному підсумку від якості управління інформацією, інформаційними ресурсами та виробництвом залежать ефективність використання і розвиток інших ресурсів установи. Таким чином, в інформаційному суспільстві актуалізувалося усвідомлення необхідності управління інформацією в будь-якому виробництві, поряд із управлінням кадрами, фінансами і матеріальними ресурсами.

Під «управлінням інформацією» варто розуміти керування інформаційним виробництвом будь-якої системи. З цією метою в установах створюються відповідні автоматизовані інформаційні системи управління, що інтегрують усі види внутрішньої і зовнішньої інформації. Надходження усіх видів інформації в єдину систему надає змогу здійснювати інформаційний моніторинг внутрішнього і зовнішнього середовища, сприяє обґрунтованішому прийняттю рішень. У рамках єдиної інтегральної системи установи створюються нові інформаційно-управлінські системи, із котрих насамперед варто назвати системи стратегічної інформації. Інформаційне управління – порівняно новий етап у розвитку автоматизованих інформаційних систем.

Ще одним напрямом концепції управління інформаційними ресурсами є проблема підготовки інформації для управляючих, яка відзначається своєю комплексністю і динамічністю. При цьому інформаційне забезпечення або інформаційне обслуговування не скасовується, а розглядається як складова єдиного інформаційного виробництва.

Таким чином, концепція інформаційного менеджменту охоплює три рівні:

1. Управління інформацією на соціальному рівні;
2. Управління інформацією на рівні окремого підприємства;
3. Управління інформацією на особистісному рівні.

Управління інформацією на соціальному рівні — соціально-орієнтована технологія організації інформаційної діяльності з метою забезпечення ефективного функціонування виробничо-технічного й культурного середовища суспільства.

Управління інформацією на рівні окремого підприємства – це прикладна адміністративно-орієнтована технологія управління інформаційними ресурсами організації.

На цьому рівні інформаційний менеджмент являє собою новий тип управління установою (підприємством, фірмою), яке здійснюється на засадах комплексного використання усіх видів інформації: науково-дослідної, технологічної, техніко-економічної, матеріально-технічної, науково-фінансової, кадрової та іншої, яка циркулює всередині установи, а також надходить до неї ззовні. Завдяки інтеграції і використанню усіх цих видів інформації досягається повніша і швидша адаптація установи до змін у зовнішньому середовищі.

Управління інформацією на особистісному рівні охоплює питання інформаційної культури особистості і являє собою технологію досягнення ефективної взаємодії суб'єкта з інформаційним середовищем суспільства.

У Харківській державній академії культури курс «Інформаційний менеджмент» вивчають студенти освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» та слухачі курсів підвищення кваліфікації. Студентам надаються знання про основні засади інформаційного менеджменту, етапи розвитку питань управління інформаційними ресурсами, аналізуються існуючі підходи до визначення інформаційного менеджменту. Значна увага приділяється аналізу феномену управління інформацією та аналізуються фактори, що сприяли виникненню інформаційного менеджменту. Важливе місце займають питання управління інформаційними ресурсами держави, основними механізмами якого є державна інформаційна політика як інструмент інформаційного управління, інформаційна інфраструктура держави та система інформаційного права.

Розгляд управління інформаційними ресурсами окремої установи починається з аналізу функціональних обов'язків інформаційного менеджера, розкриття особливостей комунікативних відносин в установі і аналізу процесу прийняття управлінських рішень. Розкриваються проблеми створення інформаційної системи управління установою як стратегічного завдання інформаційного менеджменту. В навчальній дисципліні значна увага приділяється питанням управління інформацією в установі на базі автоматизованих інформаційних систем, приділено увагу сучасним формам і засобам інформаційного забезпечення кадрів управління. Студенти також розглядають питання управління інформацією на рівні особистості та аналізують перспективи подальшого розвитку інформаційного менеджменту в напрямі управління знаннями. Дана програма пройшла успішну апробацію і знайшла відображення в логіці структури навчального посібника «Інформаційний менеджмент», що підготовлений автором [1].

Джерела:

1. Давидова І. О. Інформаційний менеджмент: навч. посібник / І. О. Давидова. – Харків : «Друкарня Мадрид», 2015. – 328 с.

Сошинська Ярослава Євгенівна

кандидат історичних наук, доцент

Національний технічний університет України «КПІ»

Українська бібліотечна асоціація, Київ, Україна

МЕДІАМЕНЕДЖМЕНТ ЯК НАПРЯМ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНИХ ФАХІВЦІВ

Існують різні підходи до визначення поняття «медіа» та похідних поняттєвих утворень, як-то медіасфера, медіапростір, медіасередовище, масмедіа, медіапродукція, медіаменеджмент, медіабізнес, медіаграмотність, медіаосвіта, медіакультура тощо, які трактують це явище і в широкому, і у вузькому сенсі. Мабуть, найширше межі медіа означені, власне, одним з перших дослідників нового соціокомунікаційного феномену – Гербертом Маршаллом Маклюеном, зокрема у його праці «Розуміння медіа: зовнішні розширення людини» (Understanding Media: The Extensions of Man, 1964).

Найчастіше медіасферу визначають як систему засобів масової комунікації. З точки зору креативного виробництва ми можемо говорити, що це – медійний ринок. Журналісти ж оперують таким визначенням як дискурсивний простір медіатекстів. Очевидно, що медіа – це і складна категорія, і складна система, яка існує у постійній трансформації, тому потребує і всебічного вивчення, і ефективного управління.

Сучасна медіаіндустрія пов'язана з виробництвом і поширенням інформаційно-розважального контенту різних видів, форм і жанрів. Відповідно до аналітичного огляду, підготовленого компанією Hoover's, основні доходи медіаіндустрії у США формуються у сегменті телекомунікаційних послуг (45%), традиційній видавничій справі, включаючи випуск книг, газет і журналів, що разом із виробництвом програмного забезпечення дає ще 20% доходів, та у сегменті радіо і телевізійного мовлення, включаючи кабельне та інші види платного телебачення (10%).

На думку одного з провідних американських експертів у сфері медіа і телекомунікацій Джералда Белсона (Gerald Belson), сучасні медійні компанії мають бути готовими до нових економічних моделей, оскільки попит на контент у будь-якому місці, у будь-який час і на будь-якому пристрої зростає швидкими темпами. Компанія PricewaterhouseCoopers у своєму аналітичному огляді сфери дозвілля і медіа дійшла висновку, що користувачі хочуть більше гнучкості і свободи, тобто вибору, у тому, коли і як вони отримують контент. Вони не потребують ніякого графіку, вони прагнуть мобільно отримати контент «на запит». Щоб бути успішними, медійним компаніям нині варто розвивати три напрями: інновації навколо

медіапродукту та користувацького досвіду, безкоштовні зв'язки зі споживачами в усіх каналах розподілу медійних товарів і послуг, розміщення мобільних пристроїв (способу доступу), а особливо – відеопродукції, у центрі споживчих пропозицій.

Очевидно, щоб втримати баланс і досягти успіху в умовах нестабільного зовнішнього середовища й слабо прогнозованих зовнішніх і внутрішніх впливів, медійним компаніям необхідна нова генерація менеджерів, які володіють новітніми концепціями і кращими практиками управління усіма складовими медіабізнесу: виробництвом, економікою, фінансами, маркетингом, збутом, розвитком нових технологій та ін.

Більшість зарубіжних бізнес-шкіл, які пропонують магістерські програми з медіаменеджменту, готують своїх студентів до роботи з традиційними і новими медіаплатформами, роблячи при цьому акцент на інноваціях, лідерстві, зв'язках з громадськістю, маркетингу, стратегіях брендингу, соціальних медіа та розробці нових видів медіапродукції. У навчальних планах відображені різні аспекти сучасного медіабізнесу, які адаптують загальносвітові тенденції до того чи іншого соціально-економічного чи національно-культурного контексту. Так, у Стокгольмі (Швеція) ще навчають міжкультурній комунікації і дизайну взаємодії, у Еванстоні (США) – змінним бізнес-моделям, у Глазго (Шотландія) – управлінню стратегічними змінами, аналітичному маркетингу, економіці знань, інтернаціоналізації малих і середніх підприємств, в Торонто (Канада) – купівлі та оцінці каналів мовлення, бізнес-комунікаціям, медіаплануванню.

У 2016 році Видавничо-поліграфічний інститут Національного технічного університету України «КПІ» у межах спеціальності 073 «Менеджмент» оголошує набір абітурієнтів на нову спеціалізацію – «Медіаменеджмент та адміністрування у видавничо-поліграфічній галузі». Вона передбачає вивчення студентами специфіки медійної економіки та особливостей створення ефективних бізнес-моделей у медіасфері й орієнтована на підготовку управлінців для медійних підприємств та організацій: друковані й електронні засоби масової комунікації, видавничо-поліграфічні підприємства, медійні та інтернет-проекти, рекламні агенції тощо.

Розділ 3. Сучасні бібліотеки: освіта, інновації, розвиток

УДК 021.6

Мотульский Роман Степанович

доктор педагогических наук, профессор,

Национальная библиотека Беларуси, Минск, Республика Беларусь

КОРПОРАТИВНОЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ БИБЛИОТЕК БЕЛАРУСИ ПО ФОРМИРОВАНИЮ ЕДИНОГО НАЦИОНАЛЬНОГО БИБЛИОТЕЧНОГО ИНФОРМАЦИОННОГО ПРОСТРАНСТВА

Библиотека сегодня является одним из важнейших социальных институтов, обеспечивающих аккумуляцию, формирование и общественное использование информационных ресурсов. К настоящему времени в Республике Беларусь сформировалась библиотечная сеть, включающая около 7 700 библиотек различного ведомственного подчинения. Возглавляет систему библиотек страны Национальная библиотека Беларуси (далее – НББ) (<http://www.nlb.by>), располагающая наиболее полным и востребованным документным фондом в стране: более 9,6 млн экз. документов, созданных как в Беларуси, так и в различных странах мира более чем на 80 языках.

Деятельность библиотек республики направлена на максимально полное удовлетворение информационных потребностей населения. Приоритетным направлением в формировании информационных ресурсов современных библиотек стало приобретение ими сетевых электронных информационных ресурсов (ЭИР), содержащих огромные массивы постоянно пополняемой информации, обладающих удобным пользовательским интерфейсом и не требующих площадей для хранения. Каждый год крупнейшими библиотеками республики приобретается свыше 210 баз данных (БД), среди которых информационные продукты таких всемирно известных производителей, как EBSCO, East View, ProQuest, Oxford, Cambridge и др.

Национальная библиотека, выполняя миссию республиканского информационного центра, стремится формировать репертуар ЭИР с исчерпывающей полнотой, ориентируясь на восполнение информационных лакун в масштабах страны. С момента переезда в новое «интеллектуальное» здание в 2006 г. она целенаправленно и планомерно увеличивала средства на обеспечение доступа к лучшим БД всемирно известных производителей.

Ежегодно НББ обеспечивает доступ в среднем к 120 БД, что составляет более половины всех БД, приобретаемых библиотеками страны.

Одним из способов увеличения доли ЭИР в совокупности информационных ресурсов библиотек является создание собственных ЭИР. В настоящее время библиотеки республики формируют около 200 БД общим объемом более 19 млн. записей. Значительная часть ЭИР библиотек представлена в сети Интернет, что обеспечивает к ним доступ не только жителям Беларуси, но и гражданам других стран. Уникальны по своему контенту региональные краеведческие БД, генерируемые публичными библиотеками. Самыми значительными объемами обладают БД областных библиотек «Край мой – Магілёўшчына», «Памяць Міншчыны», «Прыдзвінскі край: гісторыя і сучаснасць» и др.

Бесспорным лидером в республике в части создания ЭИР и обслуживания ими пользователей является НББ. Первой интеллектуальной электронной продукцией библиотеки стал электронный каталог (ЭК) (<http://catalog.nlb.by>), который и сегодня является ее базовым информационным ресурсом, позволяющим пользователям осуществлять многоаспектный поиск документов и их заказ. В настоящее время ЭК НББ ежегодно пополняется в среднем на 50 тыс. новых записей и практически полностью отражает весь имеющийся в библиотеке документный фонд. Его объем составляет более 4,5 млн записей.

Для более точного и полного представления вербальных информационно-поисковых языков и формирования поисковых полей в ЭК сформирован массив авторитетных записей, на основе которого создается Национальная база данных авторитетных записей, которая насчитывает более 430 тыс. записей.

Наряду с ЭК НББ создает различные тематические БД, содержащие перспективную, текущую и ретроспективную информацию. В настоящее время библиотека формирует 15 тематических БД, среди которых «Беларусь: ад мінулага да сучаснага», «Беларусь у падзеях і асобах», «Библиотеки Республики Беларусь и зарубежных стран», «Ученые Беларуси», «Национальная библиотека Беларуси в прессе», «Электронный архив национальной периодики», «Электронная библиотека диссертаций и авторефератов диссертаций Национальной библиотеки Беларуси» и др. Общий объем ЭИР собственной генерации НББ на начало 2016 г. составляет более 9,3 млн записей.

Сегодня все специалисты библиотечной отрасли четко понимают, что для максимального удовлетворения информационных потребностей общества и экономии расходования государственных средств между библиотеками должно быть налажено тесное корпоративное взаимодействие по взаимовыгодному использованию ЭИР. Функцию организатора, координатора и руководителя процессом корпоративного использования ЭИР взяла на себя НББ, определив данное направление своей деятельности в качестве

стратегического. Одним из первых результатов реализации данной стратегии стало создание в 2008 г. виртуального читального зала (ВЧЗ), основная цель которого – обеспечение равных возможностей доступа к лучшим библиотечным ЭИР для пользователей из всех регионов республики.

Первыми организациями – пользователями ВЧЗ стали областные библиотеки – учреждения, подведомственные Министерству культуры Республики Беларусь. В 2015 г. партнерами НББ по виртуальному читальному залу являлись 42 организации различной ведомственной принадлежности: 4 республиканские научные библиотеки, все областные публичные, 27 вузов, 5 иных организаций. Более 237 тыс. удаленных пользователей был открыт доступ к 76 БД. Данный сервис актуален и востребован, в первую очередь высшими учебными заведениями, которые в полной мере оценили выгоду приобретения ЭИР на корпоративных основах в сравнении с индивидуальной подпиской на него.

Одной из приоритетных задач, стоящих перед всеми библиотеками страны, являлось создание сводного электронного каталога (СЭК) библиотек Беларуси (<http://unicat.nlb.by>). В настоящее время Система корпоративной каталогизации (СКК) и ведения СЭК успешно введена в эксплуатацию. Ее информационную основу составляет СЭК, который функционирует на базе информационного массива четырех крупнейших библиотек страны: Национальной библиотеки Беларуси, Республиканской научно-технической библиотеки, Центральной научной библиотеки им. Я. Коласа Национальной академии наук Беларуси и Президентской библиотеки Республики Беларусь. Потенциальными участниками (узлами) системы могут стать любые библиотеки, желающие представить свои информационные ресурсы в СЭК и имеющие в составе своих АБИС сервера Z 39/50.

Пользователями ресурсов СЭК в части импорта библиографических записей из СЭК (объем – более 4,5 млн библиографических и авторитетных записей) в свои локальные ЭК сейчас являются около 100 библиотек страны, то есть практически все библиотеки Беларуси, работающие в формате BELMARC.

В ближайшей перспективе круг участников корпоративной каталогизации предполагается расширить, что позволит включить в СЭК сведения о документах, находящихся в фондах других республиканских библиотек, а также областных библиотек и библиотек вузов.

Еще одним важным корпоративным проектом, инициатором которого выступила Национальная библиотека, является создание сводного ЭИР национальной библиографии Беларуси. Данный ресурс представляет собой распределенно-централизованную систему, потенциальными участниками (узлами) которой могут стать библиотеки либо иные информационные учреждения, имеющие в составе своих АБИС сервера Z 39/50 и

работающие в формате BELMARC. С целью развития инфраструктуры национальной библиографии Беларуси, расширения сети библиотек – участников системы начаты работы по созданию областных узлов ЭИР – региональных сводных электронных каталогов.

Сейчас ЭИР насчитывает более 278 тыс. записей на все виды национальных документов (начиная от старопечатной книги до изданий настоящего времени), сформированных на базе ресурса ЭК НББ. Данный массив не только перекрывает объем записей, содержащихся в «Летописях», но и превышает его в первую очередь за счет изданий, не прошедших государственную регистрацию.

Кроме того, на протяжении последних трех лет велась работа по созданию библиографических записей (БЗ) на белорусские национальные документы, которых нет на территории нашей страны. Поиск документов осуществляется как путем анализа традиционных библиографических пособий, так и посредством онлайн-работы с электронными каталогами и другими информационными ресурсами зарубежных библиотек. Конечная цель данного проекта – отразить в сформированной БД НББ 100% национальных документов, изданных на территории Беларуси, а также с максимально возможной полнотой экстернорику (беларусику).

С 2002 г. в Национальной библиотеке ведется целенаправленная оцифровка различных видов документов, на основе которой формируется собственная электронная библиотека (включает более 417 тыс. документов). На протяжении 2006–2015 гг. НББ был реализован ряд проектов, целью которых являлось создание тематических электронных коллекций белорусоведческого содержания.

Хранящиеся в фондах библиотеки ресурсы являются значимым сегментом как национальной, так и мировой информационной среды, поэтому НББ активно участвует в международных проектах по созданию электронных библиотек. В результате этого сотрудничества жители Беларуси получают возможность пользоваться ресурсами известных во всем мире электронных библиотек: Мировой цифровой библиотеки (World Digital Library), MANUSCRIPTORIUM, «Золотая коллекция Евразии», электронной библиотеки рукописей и старопечатных изданий «MANUSCRIPTORIUM» и др.

Все перечисленные ЭИР библиотек Беларуси являются основой создаваемой в стране Национальной электронной библиотеки.

Сегодня можно констатировать, что библиотеки Беларуси являются базовым элементом в процессе информатизации общества. Библиотечная система страны смоделирована в соответствии с потребностями формирующегося демократического, информационного общества. Развитие библиотечной отрасли осуществляется в условиях государственной поддержки приоритетных направлений – автоматизации библиотечных

процессов, формирования информационных ресурсов, интеграции инфраструктуры библиотек всех уровней, отработки механизмов социального партнерства на основе корпоративного взаимодействия. Библиотеки Беларуси закрепили статус важнейшего субъекта культурной среды, удовлетворяющего самые разнообразные запросы всех групп населения, обеспечивая конституционные права граждан на свободный доступ к информации и знаниям, что создает все условия для духовного развития белорусского народа в соответствии с общечеловеческими ценностями, укрепления позитивного культурного имиджа республики и интеграции белорусской культуры в мировое культурное пространство.

УДК 007: 002

Воскобойнікова-Гузєва Олена Вікторівна

доктор наук із соціальних комунікацій

Київський університет імені Бориса Грінченка, Київ, Україна

КОМУНІКАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ БІБЛІОТЕКИ

На сьогодні поняття «комунікація» існує у трьох основних інтерпретаціях: по-перше, як засіб зв'язку будь-яких об'єктів матеріального і духовного світу, тобто як визначена структура; по-друге – це спілкування, в процесі якого люди обмінюються інформацією; по-третє, під комунікацією розуміється передавання і масовий обмін інформацією з метою впливу на суспільство та його складові компоненти [1]. Друге та третє визначення найбільше розкривають специфіку комунікаційної діяльності бібліотеки як соціальної інституції, яка здійснює соціальну комунікацію, що у свою чергу за визначенням професора А. В. Соколова «є рухом смислів у соціальному часі і просторі» [2]. Для того, щоб рух цих «смислів» був ефективним, бібліотеки мають враховувати цей напрям діяльності під час розроблення власних стратегій розвитку або ж мати окремий документ, який визначатиме цілі і пріоритети саме комунікаційної діяльності установи.

У проекті Стратегії розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 року «Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України» серед десяти стратегічних напрямів розвитку розробниками визначено і «Розвиток ефективних комунікацій» [3, с. 47–48]. Реалізація цього напрямку спрямована на створення системи ефективної внутрішньої та зовнішньої комунікації для розвитку партнерств, просування спільних цінностей та досягнення стратегічних результатів. Розвиток ефективних комунікацій у бібліотечно-

інформаційній сфері має відбуватися на кількох рівнях – налагодження комунікації між бібліотечною спільнотою та органами державної влади і місцевого самоврядування; налагодження ефективної міжвідомчої комунікації між органами влади, у підпорядкуванні яких знаходяться бібліотеки, органами державної влади, які суттєво впливають на бібліотечно-інформаційну галузь; удосконалення внутрішньої комунікації; налагодження ефективної міжсекторальної комунікації; удосконалення зовнішньої комунікації з місцевими громадами і суспільством у цілому; розвиток міжнародних професійних зв'язків.

Як бачимо такий перелік пріоритетів дещо більший від традиційного теоретичного поділу на внутрішню і зовнішню комунікацію, проте у цілому не виходить за його межі. Окрема бібліотека та її керівники можуть орієнтуватися на визначені у проекті Стратегії напрями, проте, зрозуміло, що більшої уваги на рівні бібліотеки потребуватиме внутрішня комунікація та актуальна на сьогодні зовнішня комунікаційно-іміджева політика бібліотеки у соцмережах та ЗМІ.

Внутрішня комунікація бібліотеки може бути доволі розгалуженою, особливо якщо колектив установи великий, формальною та неформальною, орієнтованою на вироблення спільних позицій членів колективу, визначення пріоритетів, усвідомлення загальногалузевих цілей розвитку.

Проте у сучасних умовах посилюється значення та відповідно підвищуються вимоги до якості донесення до суспільства того «сміслового навантаження, комплексу ідей і уявлень», за допомогою якого бібліотека як активна складова соціокомунікативного процесу бере участь у поясненні та конструюванні інформаційної реальності [5, с. 15]. Звертаємо увагу керівників на результати моніторингові соціокомунікаційної та соціокультурної діяльності бібліотек, представлених у публікаціях [4, 5, 6]. В умовах соціально-економічної та політичної кризи, військових дій на Сході України та інформаційної війни, бібліотеки України по-новому усвідомлюють свою роль у формуванні концептів національної пам'яті та світоглядних позицій сучасників, власними методами транслюють світові позиції незалежної держави. Під час співпраці бібліотеки зі ЗМІ, інформування та консультування користувачів, партнерів та колег у соціальних мережах варто враховувати той факт, що така діяльність формує особливий зріз інформаційного простору. І бібліотека несе відповідальність за зміст та якість «сміслів», які транслюються світові, суспільству, громаді. Так за рахунок представлення інформації про соціокультурні заходи національно-патріотичної та просвітницької тематики на сайтах бібліотек та на відповідних сторінках у соціальних мережах, виставлення фото- та відео- репортажів про заходи та електронних презентацій книжково-ілюстративних виставок також утворюється особливий зріз національного інформаційного простору, який транслює світові позицію держави, громадянського

суспільства, окремого громадянина стосовно історичних подій в Україні, пріоритети державного розвитку та міжнародного співробітництва. Важливий у цьому аспекті комунікаційної стратегії і розвиток міжсекторальної взаємодії, оскільки інші освітні і наукові заклади також одночасно із бібліотеками діють в інформаційному просторі, і спільні комунікаційні заходи можуть бути більш дієвими та інформативними, охопити більшу аудиторію, привернути більшу увагу, отримати більший резонанс.

Під час вироблення проекту комунікаційної стратегії бібліотеки слід дотримуватися принципів доцільності; науковості; об'єктивності (врахування реальних можливостей установи та її співробітників); прозорості; гнучкості; відповідності рівню технологічних можливостей установи. Бажано передбачити створення команди, що буде розробляти та реалізовувати таку стратегію, здійснювати моніторинг інформаційних потреб користувачів соціальних мереж, їхніх відгуків, зацікавлень, уподобань, відслідковувати фахову та громадську реакцію на повідомлення ЗМІ [7].

Джерела:

1. Социальные коммуникации (теория, методология, деятельность) : словарь – справочник / авт.-сост. В. А. Ильганаева. – Харьков : КП «Городская типография», 2009. – С. 175.
2. Соколов А. В. Общая теория социальной коммуникации / А. В. Соколов. – Санкт-Петербург : Изд-во Михайлова, 2002. – С. 27.
3. Матеріали до стратегії розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 року «Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України» / авт.-упоряд. : О. М. Бруй, О. В. Воскобойнікова-Гузева, В. С. Пашкова, Я. Є. Сошинська, І. О. Шевченко. – Київ : УБА, 2015. – 57 с.
4. Воскобойнікова-Гузева О. Бібліотечні установи як джерело протистояння зарубіжній інформаційній агресії у вітчизняних інформаційних комунікаціях / Воскобойнікова-Гузева О. // Проблеми суспільної безпеки в процесі розвитку соціальних мереж : монографія / В. Попик (кер. проекту), В. Горовий, О. Онищенко та ін. ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2015. – С. 158–183.
5. Гранчак Т. Соціокультурний дискурс російських національних бібліотек як джерело визначення пріоритетних маркерів національної пам'яті / Тетяна Гранчак // Бібліотечний вісник. – 2015. – №4 (228). – С. 14–22.
6. Гранчак Т. Україна і Друга світова війна: підходи до осмислення і представлення у соціокультурному дискурсі вітчизняних національних бібліотек / Тетяна Гранчак // Бібліотечний вісник. – 2015. – №5 (229). – С. 22–27.
7. Поперечна Л. А. Соціальні мережі як інструмент комунікаційно-іміджевої політики наукової бібліотеки / Л. А. Поперечна // Бібліотека. Наука. Комунікація : матеріали Міжн. наук. конф. (Київ, 6-8 жовт. 2015 р.) : в 2 ч. Ч.1 / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України, Рада дир. б-к та інформ. центрів академій наук – членів МААН. – Київ, 2015. – С.103–107.

Гриценок Інна Антонівна

кандидат педагогічних наук, доктор філософії, доцент

ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України,
Київ, Україна

ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕКИ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕЧНО- ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

Сучасний етап розвитку бібліотечно-інформаційної безперервної освіти є закономірним результатом глобального історичного поступу та соціокультурних змін, природною реакцією на еволюцію світоглядних парадигм, загальноцивілізаційні виклики та впливи. Стратегічний план (2008–2013 рр.) Програми ЮНЕСКО «Інформація для всіх» орієнтує світову спільноту на вироблення послідовних національних електронних стратегій, зокрема стратегії в галузі ІКТ і галузевих електронних стратегій, і передбачає розробку моделей політики і стратегій у галузі інформації/знань за такими пріоритетними напрямками: інформація з метою розвитку, інформаційна грамотність, збереження інформації, інформаційна етика, доступність інформації [1]. За таких умов особливої актуальності набуває питання вироблення стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної безперервної освіти за європейськими орієнтирами, яка покликана забезпечувати реалізацію визначених Програмою ЮНЕСКО «Інформація для всіх» пріоритетів, сприяти міжнародній інформаційній співпраці, досягненню світового рівня діяльності національної бібліотечної справи. Через призму «світового стандарту» проаналізовано зміни, які наразі відбулися в багатьох країнах світу, де побудовані найсучасніші з технологічної точки зору інформаційно-бібліотечні комплекси національного рівня, які стали «візитівкою» державного підходу до утвердження пріоритетності національного самоусвідомлення, гідного збереження і презентації світові національної писемної, друкованої та «цифрової» спадщини.

Наукова бібліотека Державного вищого навчального закладу «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України (ДВНЗ «УМО» НАПНУ) входить до складу мережі освітянських бібліотек Міністерства освіти і науки України (МОНУ) та Національної академії педагогічних наук України (НАПНУ). Основними напрямками діяльності бібліотеки є формування профільних документних ресурсів та інформаційно-бібліотечне забезпечення наукових досліджень установи, на базі якої вона створена.

Наукова бібліотека УМО здійснює функції головного координаційного, науково-методичного центру для бібліотек обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти, Київського міського педагогічного університету ім. Б. Д. Грінченка та Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти (відповідно до спільного наказу МОН України та АПН України «Положення про мережу освітянських бібліотек Міністерства освіти і науки України та Академії педагогічних наук України» від 30.05.2003 р. № 334/31).

Станом на 01.01.2014 р. сукупний фонд спеціальної наукової бібліотеки УМО становив 112380 примірників. Загальна площа 334 кв. м. Аналіз джерел надходження документів показав, що найбільшу частку комплектування фондів книгозбірні становлять видання, придбанні за кошти установи. На другому місці серед джерел поповнення бібліотечних фондів є отримання документів у дарунок. Важливою складовою фондів Наукової бібліотеки УМО є видання установ НАПН України (від редакційних структур цих установ). Незначну частку нових надходжень до фонду Наукової бібліотеки Державного вищого навчального закладу «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України становлять видання, що надійшли з інших джерел комплектування. Книгозбірня скористалася такою важливою формою отримання літератури, як книгообмін.

На основі аналізу надходження документів за галузями знань виявлено, що частка документів з питань педагогіки й психології, філософії, післядипломної педагогічної освіти значно збільшилася. За видовим складом основний відсоток надходжень до бібліотеки становили книжки та брошури, дисертації, автореферати дисертацій.

Отже, моніторинг поповнення фонду книгозбірні УМО показав, що діяльність бібліотеки з питань формування фондів потребує постійної уваги та допомоги з боку керівництва установи, на базі якого вона функціонує, оскільки кількість коштів на наповнення фондів з кожним роком зменшується, поповнення фондів електронними документами є недостатнім.

Впродовж 2015 року діяльність Наукової бібліотеки УМО була спрямована на якісне бібліотечно-інформаційне та довідково-бібліографічне обслуговування користувачів.

Аналіз звітної документації книгозбірні щодо кількості користувачів дає підстави стверджувати, що протягом 2015 року в спеціальних наукових бібліотека установ НАПН України їх кількість збільшилась, оскільки за єдиною реєстраційною картотекою зареєстровано 6665 користувачів, що на 203 більше порівняно з 2014 роком.

Найчисельнішою категорією користувачів у 2015 році залишились слухачі курсів – 45 % (3015 осіб), на другому місці студенти – 26 % (1742 особи). Професорсько-викладацький склад установ становить 12% (804 осіб) загальної кількості користувачів.

Наукові співробітники Інституту педагогіки НАПН України – 5 % (335 особа). Незмінним залишився показник кількості користувачів-аспірантів – 6 % (402 особи). Загальний показник відвідування впродовж 2015 року збільшився на 270 і становить понад 40,2 тис.

Як свідчать статистичні звіти, впродовж 2015 року на 120 прим. збільшився показник використання фонду Наукової бібліотеки УМО, зокрема, у 2014 р. він становив 181332 прим., а в 2015 році – 181452 прим. Порівняльний аналіз кількості книговидач за галузями знань свідчить, що найбільшою у загальних обсягах використаного інформаційного ресурсу, як і в попередніх роках, є частка документів з питань педагогіки та психології, післядипломної педагогічної освіти і становить понад 89 % (185,12 тис. прим.).

Отже, аналіз показників кількості користувачів, відвідувань, використання інформаційного ресурсу дає підстави зробити висновок, що протягом 2015 року в Науковій бібліотеці УМО спостерігалось збільшення практично всіх зазначених показників. Але рівень інформатизації бібліотеки недостатній й тому бібліотечні фахівці не мають змоги надати користувачам кваліфіковані консультації у використанні (поряд з традиційними виданнями) усіх можливих видів електронної інформації.

Бібліотеці необхідно посилити увагу на збереження контингенту користувачів та якісного задоволення їхніх інформаційних потреб.

Важливою складовою діяльності бібліотек щодо розкриття бібліотечних зібрань, ведення довідково-пошукового апарату в традиційній та електронній формах, виконання бібліографічних довідок, підготовки бібліографічних посібників є довідково-бібліографічна робота.

На сайті Університету розміщено депозитарій електронних освітніх ресурсів (електронні ресурси організаційної діяльності УМО, Всеукраїнська школа новаторства, конкурси професійної майстерності, електронні бібліотеки тощо – <http://umo.edu.ua/scientific-library/depozitary>).

Виконання тематичних довідок є важливою складовою забезпечення інформаційних потреб усіх категорій користувачів спеціальних наукових бібліотек установ НАПН України, тому протягом 2015 р. бібліотекарями надано 427 довідок, з них 15 в автоматизованому режимі.

Одним із напрямів роботи з поточного інформування про наукові видання є організація книжкових виставок як самостійних, так і у складі комплексних заходів – днів інформації, днів аспіранта, наукових конференцій, презентацій нових книжок тощо. Фахівцями книгозбірні УМО у 2015 р. підготовлено 12 виставок нових надходжень, 14 тематичних виставок, 10 виставок за профілем діяльності своєї установи.

Отже, аналіз основних показників інформаційно-бібліографічної діяльності Наукової бібліотеки УМО протягом 2015 р. показав, що фахівцям Наукової бібліотеки УМО та фахівцям редакційно-видавничого відділу для вдосконалення інформаційного обслуговування користувачів необхідно активізувати роботу з впровадження сервісних послуг та створення власних інформаційних ресурсів.

Застосування в роботі спеціальної наукової бібліотеки установи НАПН України – НБ УМО нових послуг та сервісів, створення й використання бази даних (БД) потребує постійного поліпшення їх матеріально-технічної бази. Однак, як засвідчив аналіз статистичних документів, у зазначеній книгозбірні цей процес відбувається дуже повільно. У 2015 р. комп'ютерний парк Наукової бібліотеки УМО не оновлювався. Станом на 01.01.2016 р. у ній налічувалось 8 одиниць комп'ютерної техніки – з них 4 знаходяться в неробочому стані. Кількість автоматизованих робочих місць (АРМ) у ній зменшилося – 4, у тому числі 2 для співробітників і 2 для користувачів. Бібліотека підключена до Інтернету, також для користувачів до червня 2015 р. було організовано безкоштовний доступ до ресурсів Інтернету з використанням технології Wi-Fi.

Аналіз наявності автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи (АБІС) виявив, що книгозбірня ДВНЗ «УМО» працює в АБІС «УФД/Бібліотека».

Аналіз представництва бібліотек установ НАПН України в мережі Інтернет свідчить, що власні сторінки на веб-сайтах своїх установ має книгозбірня ДВНЗ «УМО». На сторінці Наукової бібліотеки ДВНЗ «УМО» представлено штат книгозбірні, подано інформацію про її місію та основні функції, вміщено перелік періодичних видань, що передплатила бібліотека на I півріччя 2016 р. Створена електронна бібліотека, подані списки нових надходжень, авторефератів і дисертацій, захищених в Університеті, повні тексти власної бібліографічної продукції.

Отже, для якісного задоволення потреб теперішніх і залучення нових користувачів Наукової бібліотеки ДВНЗ «УМО» необхідно створювати та вдосконалювати власні сторінки, які забезпечували б єдність дизайну всіх розділів, легкість навігації, стабільність інформаційних ресурсів, оперативність оновлення інформації і водночас були б самостійним інформаційним ресурсом і засобом інформаційного пошуку.

Аналіз роботи Наукової бібліотеки ДВНЗ «УМО» за 2015 р. щодо впровадження в практику діяльності новітніх інформаційно-комунікаційних технологій визначив, що згідно з рейтингом з формування електронних ресурсів фахівцям книгозбірні необхідно посилити роботу зі створення електронних ресурсів з обов'язковим представленням їх на сайтах установ.

Нові інформаційні технології спричинили істотні зміни в статусі та іміджі бібліотекаря – підсилюється значення бібліотечного фахівця як інформаційного посередника між новими інформаційно-довідковими ресурсами і користувачами.

Ситуація з кадровим забезпеченням у Науковій бібліотеці ДВНЗ «УМО» у 2015 р. змінилася – ще у травні місяці було 7 осіб, у вересні – 6 осіб, а у грудні – 4 особи (одна співробітниця знаходиться у декретній відпустці).

У 2016 р. усі фахівці Наукової бібліотеки ДВНЗ «УМО» планують підвищити свій фаховий рівень.

Одним із видів удосконалення професійної освіти є участь у заходах, які організовує для мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України головний координаційний науково-методичний центр – ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Так, у 2015 р. проведено семінар щодо створення мережі електронних бібліотек установ НАПН України (7 квітня), семінар з питань створення та ведення профілів наукових працівників підвідомчих установ Академії в наукометричних базах (8 квітня), семінар-тренінг з питань ведення електронної бібліотеки Академії, присвячений статистичним особливостям опрацювання інформаційних ресурсів (12 листопада).

Також фахівці Наукової бібліотеки ДВНЗ «УМО» взяли участь у Міжнародній науковій конференції «Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору» (20 квітня, НБУ ім. В. І. Вернадського), науково-практичному семінарі «Психолого-педагогічне забезпечення технологій дистанційного навчання в умовах ППО» (27-28 квітня), методологічному семінарі «Громадянськість української молоді: витоки, здобутки, реалії» (14 вересня).

Вагоме місце в професійній самоосвіті бібліотечних кадрів займає вивчення інноваційного досвіду роботи бібліотек шляхом ознайомлення з новими публікаціями науковців у фахових періодичних виданнях, протягом 2015 р., на жаль, не надходила фахова періодика («Бібліотечний форум України»).

Для підвищення професійного рівня працівників освітянських бібліотек у кабінеті бібліотекознавства та на порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського представлено інформаційний ресурс з питань бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства, документознавства та інформаційної діяльності.

Аналіз кадрового забезпечення Наукової бібліотеки ДВНЗ «УМО» свідчить про те, що необхідно порушити питання перед керівництвом установи щодо збільшення штату книгозбірні.

На основі аналізу звітних документів, рейтингів з основних напрямів роботи стало можливим узагальнити інформацію про діяльність Наукової бібліотеки за 2015 р., яка дає змогу оцінити роботу бібліотеки та окреслити подальші шляхи вдосконалення її діяльності.

З метою перетворення Наукової бібліотеки ДВНЗ «УМО» в сучасний інформаційний центр необхідно:

- знайти можливості для подальшого технічного переоснащення бібліотеки;
- вирішити питання щодо належного комплектування фондів (придбання книжок, передплати періодичних видань, у тому числі фахових бібліотечних);
- активізувати роботу щодо поповнення фондів електронними повнотекстовими документами;
- використовувати можливості обмінно-резервного фонду ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та бібліотек інших систем і відомств для поповнення власних фондів;
- розпочати роботу щодо впровадження й використання на власних веб-сторінках нових послуг, зокрема, організації електронного каталогу та електронної бібліотеки, електронної доставки документів, віртуальної довідки;
- рекламувати діяльність бібліотеки у соціальних мережах;
- збільшити кількість штатних одиниць в книгозбірні;
- брати активну участь у науково-практичних конференціях, семінарах, практикумах, тренінгах тощо, які проводять ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, Українська бібліотечна асоціація (УБА), бібліотеки інших систем та відомств.

Збереження і примноження традицій діяльності всіх видів бібліотек, у тому числі і наукових, як центрів концентрації інформаційних ресурсів та культури, національних та світових цінностей, має супроводжуватися їх інтенсивною імплантацією у всепланетарний інформаційний і культурний простір. Відтак, вони покликані стати ключовою ланкою у створенні єдиного інформаційно-бібліотечного простору, насамперед у тій чи іншій галузі людської діяльності та сфері знань (фахівцями книгозбірні розроблена Концепція розвитку Наукової бібліотеки ДВНЗ «УМО» (2014 – 2019 рр.)).

Джерела:

1. Стратегический план программы ЮНЕСКО «Информация для всех» (2008–2013 гг.).– Москва : Междунар. центр библиотечного сотрудничества, 2009. – 48 с.

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМІ РОБОТИ ДИРЕКТОРІВ НАУКОВИХ БІБЛІОТЕК ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Проведення ефективної політики та реформ у сфері освіти вимагає застосування нових методів аналізу для підготовки організаційних і управлінських рішень, адекватних сучасним завданням. У даній ситуації застосування інтелектуальних технологій у системі роботи директорів наукових бібліотек вищих навчальних закладів стає одним з головних «сервісів» у вирішенні проблеми модернізації управління якістю освіти.

В цьому ж контексті змін розглядається сьогодні і значення інформації та інформаційно-комунікаційних технологій для удосконалення роботи вищих навчальних закладів. Постійно продукована в сферах науки і практики нова інформація – це якісно нове знання, яке, у порівнянні з тим, що уже є в наявності – масивом інформації, набуває неабиякої цінності для суспільства.

Отже, інформація як фактор і ресурс стійкого розвитку ціниться за свій зміст, можливість збереження і багаторазового використання. В таких умовах бібліотека стає інформаційним «ядром» і найбільш демократичним джерелом доступу до інформаційних ресурсів. Виконуючи такі функції, бібліотеки ВНЗ стикаються з цілим рядом обмежень фінансового забезпечення (скорочення державних витрат на освіту, культуру, зростання цін на друковану продукцію). І тому бібліотека, що функціонує в сучасних умовах, повинна використовувати резерви інтелектуалізації всіх сфер діяльності ще активніше, ніж раніше, використовувати інновації для оновлення і удосконалення своєї діяльності.

Інноваційний шлях розвитку бібліотеки – це шлях перетворень, що вимагає науково-обґрунтованих підходів до оновлення бібліотечної діяльності, застосування спеціальних інтелектуальних методик їх практичного здійснення.

За останнє десятиліття поряд із традиційними напрямками роботи бібліотеки в практику широко ввійшли новітні інформаційні технології, менеджмент, маркетинг, фандрейзинг, модераторство, проблемно-модульне і дистанційне навчання. Такі зміни у напрямі діяльності бібліотек сприяють їх гідній участі у виконанні Окінавської Хартії глобалізації суспільства, програми ЮНЕСКО «Інформація для всіх», проекту PULMAN, «Електронна Європа».

Інтелектуальна діяльність притаманна всім бібліотекам, які повинні шукати, створювати і впроваджувати інновації у свою роботу. У життєдіяльності бібліотеки є три режими: становлення, функціонування і розвитку. Режим становлення триває від моменту створення проекту моделі бібліотеки до її відкриття. Управління функціонуванням орієнтоване на сьогоднішній день, а управління розвитком – на майбутнє. Обидва ці режими діалектично взаємозалежні. Управління розвитком бібліотеки нарощує її потенціал і підвищує рівень його використання, а об'єктом є інноваційні процеси. Режим розвитку або інноваційний режим вимагає свідомого управління, прийняття спеціального рішення про новий підхід до роботи і до категорії її оцінки.

Основним змістом цього режиму є реалізація окремих експериментів чи цілісних програм розвитку бібліотеки, наприклад: програма технічної реконструкції бібліотеки і переведення її на сучасні технології; перехід до нових принципів господарювання; застосування інтелектуальних технологій у систему роботи директорів наукових бібліотек вищих навчальних закладів.

Інтелектуальні технології мають величезний потенціал і мають відповісти на такий суспільний виклик, надавши зручні механізми підтримки ефективного управління. Однією з найбільш відповідних технологій, що дозволяє вирішити дану задачу, є «технологія карт структурованої інформації», яка є предметом моделювання будь-якої проблемної або технологічної ситуації і являє собою досить ефективний спосіб представлення і зв'язування думок. Можливості карт структурованої інформації, дозволяють керівникові моделювати управлінські ситуації та за допомогою обговорення, візуалізації і аналізу проблем знаходити правильні рішення.

З метою оволодіння практикою роботи з інтелектуальними технологіями в рамках курсів підвищення кваліфікації, для директорів наукових бібліотек вищих навчальних закладів України в Університеті менеджменту освіти запроваджено спецкурс «Карти структурованої інформації як засіб моделювання управлінської діяльності керівника вищого навчального закладу». Спецкурс має міждисциплінарний характер і носить спрямування системного характеру, пов'язаного з різною природою об'єктів аналізу і самого аналізу; термінологію інтелектуальних технологій, де розкриваються поняття штучного інтелекту, латерального мислення, синергетики, мнемоніки і ейдетики. Навчання інтегрує відповідно до свого предмету знання з інших освітніх і наукових галузей: соціологічних (соціальне пошукове та нормативне прогнозування), економічних, психологічних (когнітивна психологія), лінгвістики тощо.

Автор спецкурсу викладач-тренер О. Озерян, врахувала особливості в роботі сучасних керівників щодо обмеженості часу з ознайомлення з великими обсягами інформації та

відсутності досвіду у складанні сучасних аналітичних документів європейського зразка. Спецкурс став логічним продовженням практичного заняття щодо підготовки аналітичних документів для впровадження управлінських рішень. Керівники наукових бібліотек ВНЗ ґрунтовно опановують проектування проблемних питань, застосування інтелектуальних методів у слабоформалізованих сферах; структурування знань та різних способів радіантного представлення інформації та аналітичне забезпечення здійснення освітньої політики.

Зміст спецкурсу передбачає моделювання управлінської діяльності директора ВНЗ, в тому числі і бібліотеки. Опановуючи практичні завдання через призму вирішення проблемних питань кожного навчального закладу, слухачі вчаться: швидко, ефективно збирати та оцінювати інформацію; виявляти в проблемі традиційні підходи та суперечності; самостійно формувати альтернативні погляди на проблему; гарантовано продумувати нові ідеї і пропонувати оригінальні варіанти рішень проблем; визначати ефективні інтелектуальні інструменти щодо вирішення проблем в педагогічній управлінській практиці; виробляти, запроваджувати та оцінювати сучасні форми, методи, технології та процедури управління освітньою сферою; аналізувати ефективність проектів та управлінських рішень з метою пошуку оптимальних моделей управління; використовувати сучасні технології щодо розв'язання ситуаційних проблем, які виникають в освітньому та соціально-економічному просторі.

Спецкурс розрахований таким чином, щоб слухачі вже під час перебування в Університеті підготували, створили та захистили проект змодельованої ними проблемної ситуації. Під час моделювання проекту застосовуються інтелектуальні технології:

1. Латеральний підхід до вироблення проекту передбачає застосування таких інтерактивних форм навчання як: brainstorm (мозковий штурм); case-study (метод ситуаційного аналізу).

2. Економічні інтелектуальні методи аналізу ситуацій таких, як SWOT-аналіз – метод стратегічного планування, що полягає у виявленні факторів внутрішнього і зовнішнього середовища організації; PEST-аналіз (іноді позначають як STEP) – це маркетинговий інструмент, призначений для виявлення політичних, економічних (господарських), соціальних (Social) і технологічних аспектів зовнішнього середовища, які впливають на діяльність навчального закладу.

3. Інтелектуальні системи підтримки прийняття рішень (програма «Салют»), інтелектуальний аналіз даних та знань (системи і методи Data mining), когнітивне моделювання за допомогою складання власне карт структурованої інформації (Mind map).

Як приклад, можна навести вже створені проекти карт структурованої інформації під час підвищення кваліфікації директорів наукових бібліотек ВНЗ, які навчались у 2014, 2015 роках (рис.1, 2, 3, 4).

На рисунках 1-4 бачимо, яким тематикам присвячені карти структурованої інформації, а саме: 1. План розвитку бібліотеки ВНЗ; 2. План роботи бібліотеки ВНЗ; 3. Створення дизайну інтер'єру бібліотеки; 4. Проблеми та вирішення тайм-менеджменту в організації праці директорів бібліотек ВНЗ. Особливіть даного зображення в тому, що вся структурна та змістовна інформація знаходиться на одному аркуші паперу і передбачає активне обговорення, удосконалення, покрокове виконання або переформатування первинної інформації.

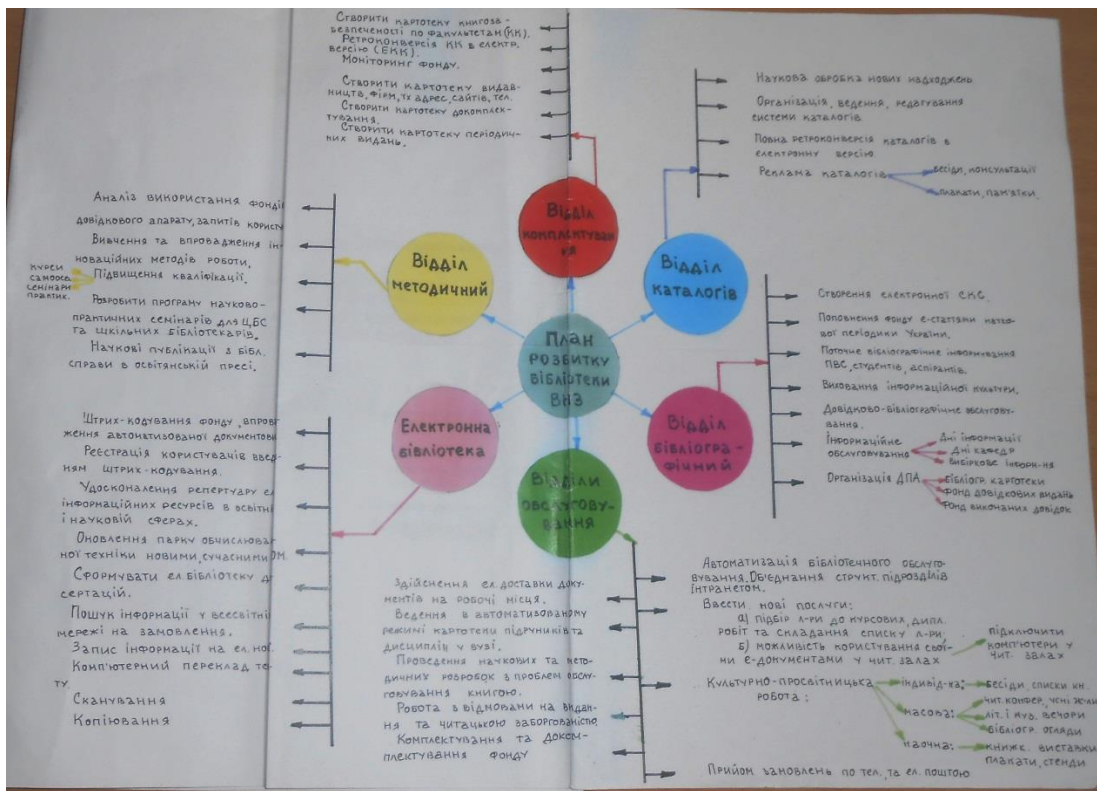

Рис.1.

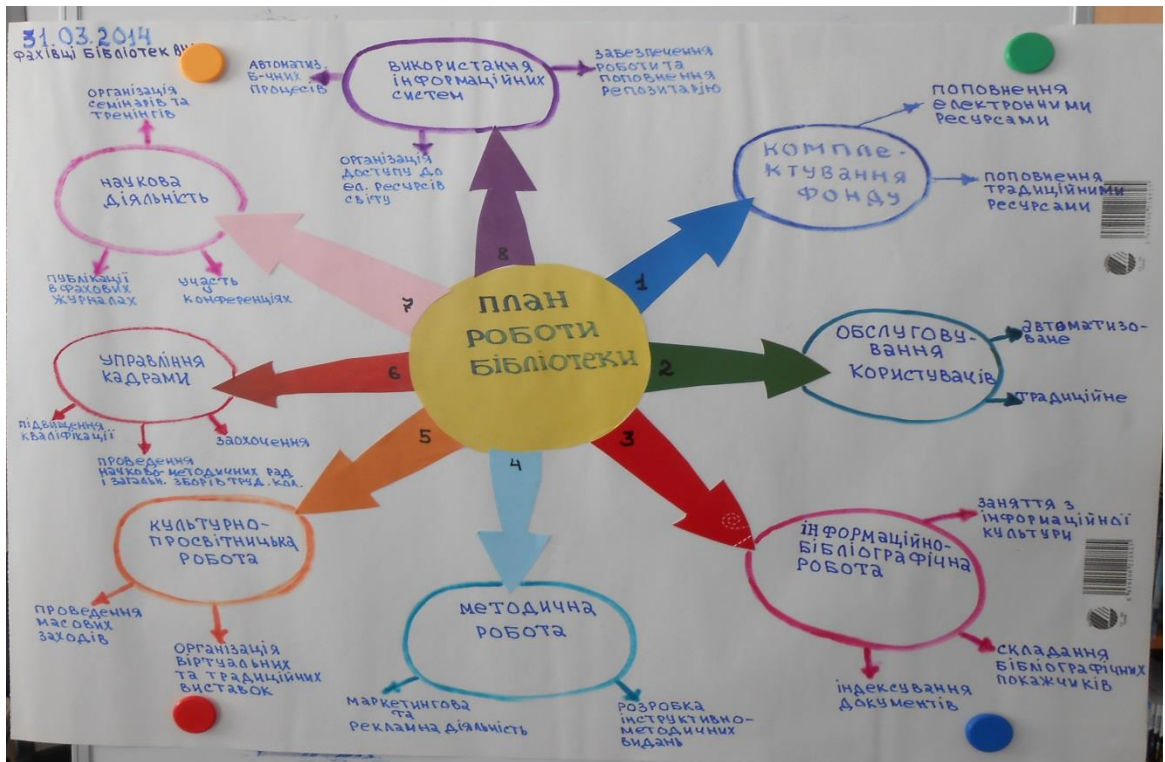

Рис.2.

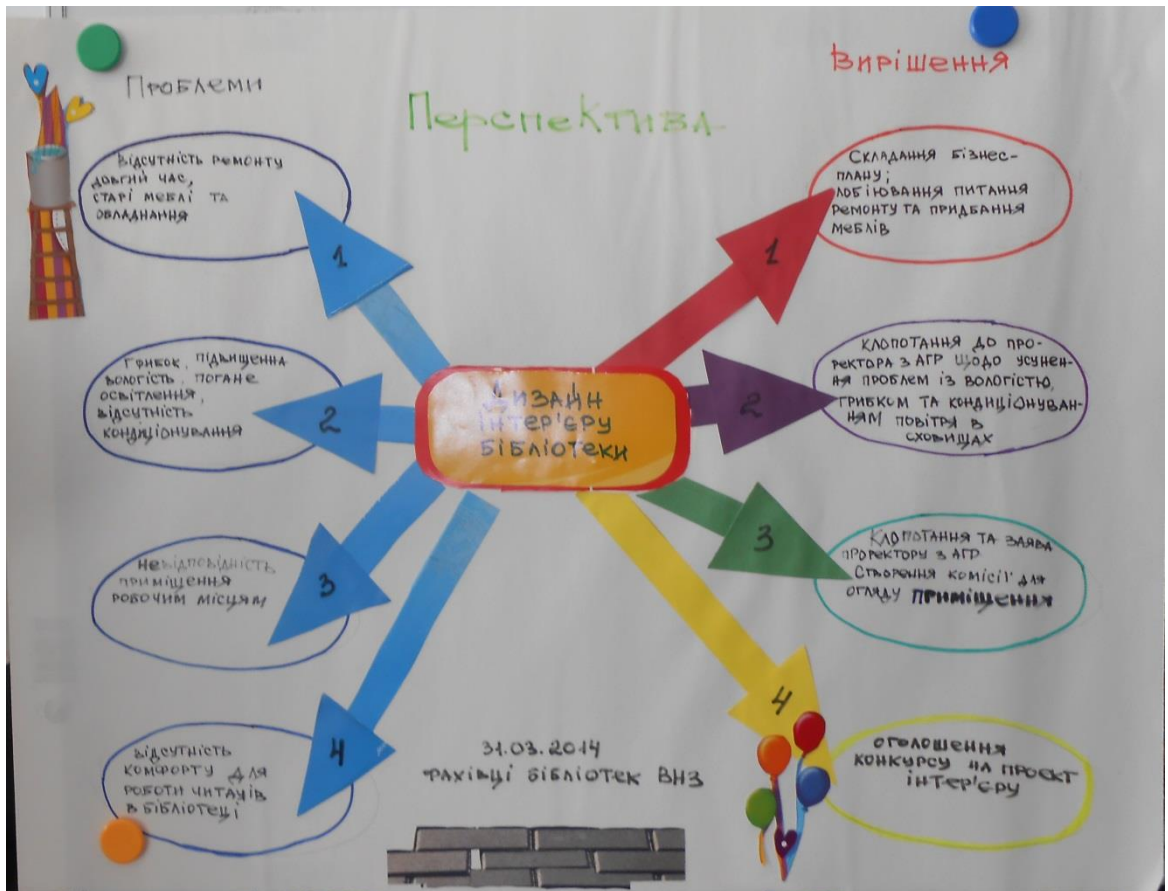

Рис.3.

Рис. 4.

Запропоновані проекти реалізовувались на паперових носіях, хоча інструментальна методика Mind Map передбачає застосування програмного забезпечення FreeMind; XMind; Free Mind Map – Freeware; Mindjet MindManager та ще більше двохсот софтів, які створенні заради побудови карт структурованої інформації.

Отже, модернізація змісту роботи наукової бібліотеки ВНЗ щодо застосування інтелектуальних технологій для моделювання управлінської діяльності спонукає по-новому створювати простір для інтелектуальної самореалізації, вирішуючи проблеми на інформаційно-аналітичній основі, тим самим підвищуючи ефективність управління.

Таким чином, застосування інтелектуальних технологій – це постійний систематичний процес, і чим більш він буде вивчений, проаналізований, продуманий на кілька років і кроків вперед, тим якіснішою та ефективнішою буде вся діяльність бібліотеки та її колективу.

У підсумку можна констатувати, що, у реформуванні освітньої галузі вирішальну роль все більше починає відігравати інтелектуальна співучасть суб'єктів управління, максимальний розвиток інтелекту науково-педагогічних кадрів та «інтелектуальна культура керівника вищого навчального закладу», яка передбачає наявність набору відповідних професійних знань і сформованого методологічного мислення.

Джерела:

1. Озерян О. Л. Застосування інтелектуальних технологій в управлінській практиці [Електронний ресурс]. – Зображув. дані. – Київ, 2011. – 39 слайдів. – Режим доступу: <http://oa.elibukr.org/handle/1984/1610>. – Назва з екрану.
2. Озерян О. Л. Інформаційно-аналітичне забезпечення освітнього управління [Електронний ресурс]. – Зображув. дані. – 14 слайдів. – Режим доступу: <http://oa.elibukr.org/handle/1984/1612> – Назва з екрану.
3. Озерян О. Л. Програмне забезпечення (софт) для побудови інтелект-карт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oa.elibukr.org/handle/1984/1611> – Назва з екрану.
4. Озерян О.Л. Карти структурованої інформації як засіб моделювання управлінської діяльності керівника вищого навчального закладу: навчально-методичний посібник, спецкурс / О.Л. Озерян; НАПН України, Ун-т менедж. освіти, ІВО. – Київ, 2013. – 68 с.

УДК 351.852

Синиця Надія Миколаївна

Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека

Хмельницьке обласне відділення Української бібліотечної асоціації, Хмельницький, Україна

АДМІНІСТРАТИВНА РЕФОРМА І БІБЛІОТЕКИ: НОВІ ВИКЛИКИ, НОВІ ОРІЄНТИРИ, НОВІ РІШЕННЯ

Метою адміністративної реформи є становлення України як високорозвинутої, правової, цивілізованої європейської держави з високим рівнем життя, соціальної стабільності, культури та демократії. Серед напрямів адміністративної реформи головними є: створення нової правової бази, формування нових організаційних структур, кадрове забезпечення нової системи, зміцнення та формування нових фінансово-економічних основ функціонування, наукове та інформаційне забезпечення, формування механізмів наукового та інформаційного моніторингу.

Як бачимо, ці ж напрями є важливими і для бібліотек. У проектах «Концепції якісних змін бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України (до 2025 року)» та «Стратегії розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 року «Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України» [1, 2], у Маніфесті Української бібліотечної асоціації «Бібліотеки в умовах кризи» [3] представлено бачення місії та ролі бібліотек, їхньої цінності для українського суспільства у період розвитку та впровадження реформ.

Впровадження адміністративної реформи наділяє територіальні громади більшими можливостями і правами, більшими ресурсами, дає змогу переходити на прями відносини з державою у фінансових питаннях, самостійно, за рахунок власних ресурсів вирішувати

питання місцевого значення, мобілізувати свої внутрішні резерви, але й створює певні труднощі на початковому періоді становлення. Одна з них – багатоваріантність створення об'єднаних територіальних громад: район – одна громада; район – кілька громад; декілька сільських рад не входять до складу ОТГ і т.д.

На Хмельниччині новостворених об'єднаних територіальних громад – найбільше в Україні – 23: п'ять міських, дев'ять селищних та дев'ять сільських. Зараз керівники новостворених громад починають працювати над планами розвитку своїх територій, інвестиційними планами, у яких на першому місці мають стояти інтереси кожного мешканця цих громад. Враховуючи те, що «...Розвиток культури та фізичної культури (утримання та організація роботи будинків культури, клубів, бібліотек, стадіонів, спортивних майданчиків)» [4] входить до основних повноважень органів місцевого самоврядування об'єднаної територіальної громади, а відповідно до Положень Закону України «Про добровільне об'єднання громадян» [5] якість та доступність публічних послуг, що надаються в об'єднаній територіальній громаді, не можуть бути нижчими, ніж до об'єднання, важливим є необхідність дотримання соціальних стандартів при реорганізації бібліотек та формуванні нової мережі бібліотек, дотримання прав населення на отримання бібліотечних соціальних послуг, а також дотримання соціальних і трудових прав працівників.

Децентралізація створює нові виклики і ризики для публічних бібліотек, впливає як на їх внутрішню організацію, так і організацію надання бібліотечних послуг в умовах об'єднаних територіальних громад. Серед них – зміна територіальних меж обслуговування стаціонарними бібліотеками, зміна моделі організації бібліотек, нерозуміння ролі і місця бібліотеки у інформаційному забезпеченні розвитку громад, фінансова неспроможність громади утримувати заклади тощо. Важливим є і питання розподілу майна та бібліотечних фондів, визначення (на період до завершення адміністративної реформи) правонаступності головної бібліотеки району як методичного, координаційного центру, центру підвищення кваліфікації, центру розподілу по всіх публічних бібліотеках району книг, які надходять централізовано за Державними програмами.

Міністерство культури України розробило проект Постанови Кабінету Міністрів України «Про мінімальні соціальні нормативи забезпечення населення публічними бібліотеками в Україні» [6], який передбачає «...обов'язковість відкриття та функціонування публічної бібліотеки на 500-700 жителів зони обслуговування за умови, що відстань між бібліотеками не перевищуватиме 3 км». Прийняття цієї Постанови вкрай потрібне сьогодні, тому що саме зараз розробляються організаційні структури громад і ця норма дозволить зберегти бібліотеки з метою врегулювання інформаційної нерівності жителів різних громад.

За даними паспортизації бібліотек, проведеної у 2014 році, забезпечення населення публічними бібліотеками у Хмельницькій області становить – одна бібліотека на 1480 жителів, а в сільській місцевості – одна бібліотека на 678 жителів. У новостворених громадах області присутня диспропорція: міські – 1 бібліотека на 1637 чол. (Волочиська ОТГ) до 7271 чол. (Кам'янець- Подільська ОТГ); селищні: від 590 чол. (Зіньківська ОТГ) до 2000 (Понінківська ОТГ); сільські: від 581 чол. (Ганнопільська ОТГ) до 1000 (Довжоцька, Шаровецька ОТГ).

Проблемним є і те, що у багатьох новостворених громадах, які утворились не на базі районів, Центральні бібліотеки об'єднаних територіальних громад не мають ні належної матеріальної бази, ні достатнього кадрового потенціалу. Тому було б доцільно делегувати деякі повноваження щодо методичного забезпечення, обробки та каталогізування фондів Центральним бібліотекам громад, які стали правонаступниками Центральних районних бібліотек або районним бібліотекам (як це зроблено у Городоцькому районі).

Для нас, бібліотекарів, важливо не шукати в цьому негативу, а приймати нові виклики, бути вмотивованими на зміни, розвивати потенціал, скерувати зусилля на побудову нового бібліотечного середовища: удосконалення мережі і структури бібліотек (спрямованої на користувача, а не на внутрішні процеси); модернізацію бібліотек шляхом створення сучасного комфортного середовища; концентрацію бібліотечних ресурсів як умови ефективного їх використання; створення на базі бібліотек «центрів обслуговування громадян, основним завданням яких є задоволення потреб громадян у публічній інформації, забезпечення їх доступу до державних та регіональних електронних інформаційних ресурсів, надання консультативних послуг з питань електронного оформлення звернень до органів державної влади» [7].

І ми маємо в цьому певний досвід. 107 бібліотек області входять у Всеукраїнську мережу Пунктів доступу громадян до інформації органів державної влади [8]; діють ресурсні центри з питань євроінтеграції, інформаційно-ресурсний центр «Вікно в Америку», при бібліотеках створено Центри і куточки регіональної та правової інформації.

Важливим напрямом розвитку бібліотек для інформаційного забезпечення населення є проектна і грантова діяльність. Кінцевий результат реалізації всіх проектів завжди узгоджується з головною метою публічної бібліотеки – забезпечення рівного доступу до знань. Саме завдяки ряду проектів, які реалізовувалися за підтримки грантодавців та місцевої влади в останні роки, впроваджено нові послуги, нові соціальні ініціативи. Так, реалізація проекту «Поінформована громада – демократична країна» [9] сприяє донесенню громадянам інформації з питань місцевої реформи та децентралізації. У бібліотеках області діє 23 інформаційні пункти доступу до електронних послуг, створено інтерактивну карту

надання електронних послуг організаціями та установами Хмельниччини; каталог інтернет-ресурсів державних і місцевих електронних послуг; на сайті бібліотеки виставлено відеоролик популяризації електронних послуг та електронного врядування. Це сприяє становленню бібліотек як інформаційних центрів, комунікативного майданчика громади, інформаційного посередника між громадянами і владою.

У Всеукраїнському конкурсі «Регіональні піар-офіси сучасних бібліотек: «Бібліотеки об'єднують Україну» (2015 р.) бібліотеки Хмельниччини стали кращими в Україні.

Сьогоднішні бібліотечні тренди лежать в розвитку спектру інтернет-сервісів: WI-FI зони, електронна доставка документів, електронне урядування, віртуальні довідки, веб-конференції, технології візуалізації. Але ми не маємо забувати, що сьогодні менше третини бібліотек комп'ютеризовані та мають доступ до Інтернету. Тому у реформуванні бібліотечної справи поруч із вдосконаленням нормативно-правової бази, формуванням нових фінансово-економічних основ функціонування, комп'ютеризацією та модернізацією головним, базовим завданням бібліотек має бути підвищення ролі книги і читання як засобу досягнення мети, процесу культурного, професійного та інтелектуального збагачення людини.

Документи розвитку бібліотечної справи в Україні націлюють бібліотеки на якісні зміни. Використовуючи у своїй діяльності міжнародне та міжбібліотечне співробітництво, соціальне партнерство, бібліотеки України налагоджують ефективні комунікації для бенчмаркінгу, віднайдення і вивчення кращого досвіду, аналізують можливість запровадження у своїх бібліотеках. Адже рух до позитивного — головна стратегія розвитку.

Джерела:

1. Стратегія розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 року «Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України» (проект) : [електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ula.org.ua/ua/news/3182-stratehiia-rozvytku-bibliotechnoi-spravy-v-ukraini-do-2025-roku-iakisni-zminy-bibliotek-zadlia-zabezpechennia-staloho-rozvytku-ukrainy> (дата звернення: 28.01.16). — Назва з екрану.

2. Концепція якісних змін бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України (до 2025 року) : [електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ula.org.ua/ua/news/3090-kontseptsiia-iakisnykh-zmin-bibliotek-zadlia-zabezpechennia-staloho-rozvytku-ukrainy-do-2025-roku> (дата звернення: 28.01.16). — Назва з екрану.

3. Маніфест Української бібліотечної асоціації «Бібліотеки в умовах кризи» прийнято (08.07.2015) : [електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ula.org.ua/ua/news/3134-manifest-ukrainskoi-bibliotechnoi-asotsiatsii-biblioteku-v-umovakh-kryzy-priyniato> (дата звернення: 28.01.16). — Назва з екрану.

4.5. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 5 лют. 2015 р. № 157-VIII // Уряд. кур'єр. — 2015. — 11 берез. — С.8–9.

6. Мінімальні соціальні нормативи забезпечення населення публічними бібліотеками в Україні: проект: [електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nplu.org/article.php?id=155> (дата звернення: 28.01.16). — Назва з екрану.

7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України: Закон України від 24 груд. 2015 р. № 911-VIII // Офіц. вісник України. – 2016. – № 3. – С.173 –187.

8. Робота пунктів доступу громадян до офіційної інформації: кращий досвід бібліотек Хмельниччини. – Хмельницький, 2015. – 36 с. – (Серія «Бібліотека і влада»).

9. Поінформована громада – демократична країна: історії успіху бібліотек Хмельниччини за програмою «Бібліоміст». – Хмельницький: ПП Заколотний, 2015. – 68 с.

УДК 023(477);06.05

Пристаї Галина Іванівна

Івано-Франківська обласна універсальна наукова бібліотека ім. І. Франка,

Івано-Франківськ, Україна

НОВІ КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ В ДІЯЛЬНОСТІ ВІДДІЛУ МИСТЕЦТВА ОБЛАСНИХ УНІВЕРСАЛЬНИХ НАУКОВИХ БІБЛІОТЕК

Створення нових концептуальних підходів в роботі відділів мистецтв публічних бібліотек, адаптованих до культурно-мистецьких перетворень, що відбуваються нині в Україні, сприятиме підвищенню соціальної ефективності та престижу бібліотечних фондів мистецтва. Це стане запорукою ліквідації в країні інформаційного дефіциту, який суттєво уповільнює темпи відродження та розвитку вітчизняного мистецтва та культури, забезпечить інформаційними культурно-мистецькими матеріалами всі гілки закладів культури та громадськість.

Застосування новітньої концепції в діяльності відділів мистецтв ОУНБ дозволить найбільш обґрунтовано і цілеспрямовано вирішити питання популяризації видань мистецької тематики, репрезентації діячів культури та мистецтва, народних промислів, здійснити перехід до нових форм та методів доступу до інформації з метою розбудови культурної ідентичності, стимулювання творчості та підтримки суспільної участі у культурному житті свого краю.

Основною метою діяльності відділів мистецтв ОУНБ є: формування регіонального ресурсу; забезпечення доступу до ресурсів; поширення знань з питань культури та мистецтва; створення і розвиток інформаційних потреб не тільки серед користувачів бібліотеки, а й серед мешканців конкретної місцевості.

Виявити ефективність діяльності відділів мистецтв в «чистому вигляді» без врахування «затраченої системи» досягнення цілей в даний час практично неможливо. Суть «затраченої системи» в тому, скільки матеріально-технічних засобів, фінансових і людських ресурсів буде витрачено на проведення циклу або серії програм та соціальних проектів,

організацію предметної діяльності в певний період часу. Запровадження культурно-просвітницьких програм в діяльність бібліотек може проходити через наступні етапи: розробка ідеї; ознайомлення спеціалістів і колективу з новою ідеєю, усвідомлення про факти, які констатують її ефективність; пояснення ідеї в цілях більш глибокого опрацювання і засвоєння працівниками та фахівцями; з'ясування реальних і духовних потреб та інтересів всіх верств населення; визначення стану рівня організації діяльності суміжних закладів культури і методики підготовки й проведення культурно-мистецьких програм; спонукання працівників до діяльності щодо реорганізації організаційних структур, форм і способів наміченої програми. В реальній практиці кожний із цих етапів представляє собою, в свою чергу, неперервний процес, який здійснюється одночасно в тісному зв'язку з іншими процесами.

З інноваційними плідно співвіснують і традиційні форми роботи: віртуальні книжкові виставки на різноманітні теми; організація творчих зустрічей з діячами культури і мистецтва, художніх виставок та засідань за круглим столом на різноманітні теми, заходи до Дня фахівця, читацьких конференцій, презентацій книг, музичних вечорів, які підтримуються мультимедійними презентаціями, прес-анонсами, прес-релізами та висвітлення подій в обласних (всеукраїнських) ЗМІ. Виставкова діяльність – один із пріоритетних напрямів роботи відділу літератури з мистецтв; зосередження на окремих групах користувачів та їх індивідуальний супровід, для яких пропонується: перегляд телепередач; прослуховування музичних творів на DVD; перегляд кінофільмів про життя та творчість митців культури; щомісячний випуск інформаційного листка-сигналу про масові заходи відділу. Проте нові технології, нові форми роботи не можуть замінити «живе спілкування» з Книгою, щирий діалог «Читач-Бібліотекар». Наприклад, у руслі «живого спілкування» при відділі літератури з мистецтв Житомирської ОУНБ ім. Олега Ольжича активно працює літературно-мистецький клуб «Кредо», на засідання якого запрошуються творчі особистості регіону. Відділ активно займається й проектною діяльністю (проект «Мистецькі виставки») та активно поповнює рубрику «Наш край» [5].

З точки зору соціально-культурної діяльності інформація сьогодні – це не тільки знання, з появою всесвітньої мережі під назвою Інтернет вона вийшла за межі сфери культури. Сама інформація набуває все більшої цінності та якості на постійну хорошу продукцію, що добре продається, користується попитом і затребувана. Тому ОУНБ потрібно розвиватися, інакше вони ризикують перетворитися в пасивну базу для розвитку сучасних інтернет-магнатів, в певний «сировинний придаток». Традиційна, фінансована державою на належному рівні, сучасна бібліотека дуже потрібна. Вона повинна стати не просто частиною інформаційного культурно-мистецького середовища регіону, а структурою, повністю

відповідною сучасним вимогам. Так, новим змістом, інноваційними формами наповнюється діяльність відділу літератури з питань мистецтва Волинської ОУНБ ім. Олени Пчілки. При ньому створена і поповнюється база періодичних видань статтями з мистецьких журналів, а мистецька база – нотними виданнями. Діє відокремлений нотно-музичний сектор, при якому для користувачів зручно розміщені нотні видання і аудіовізуальні матеріали [6]. На базі відділу мистецтв Вінницької ОУНБ ім. Тімірязєва створені осередки спілкування з цікавими людьми, які люблять мистецтво: живопис, музику, кіно, театр, народну творчість, духовне спілкування. Такими осередками є кіноклуб «Х Муза» та творчий проєкт «Живи мистецтво у руках майстрів», метою яких є розширення світогляду людей, формування у них естетичного та художнього смаку, популяризації українського декоративно-ужиткового мистецтва, проведення змістовного дозвілля та реалізації творчого потенціалу усіх бажаючих. Книгозбірня має потужний довідково-бібліографічний апарат; електронну базу даних та інтернет-ресурси з питань мистецтв [7].

Особливістю бібліотечного фонду і мистецького зокрема є те, що його якісною характеристикою є не його величина, а повнота. І яким буде його зміст, залежить від методів відбору, виявлення, формування фондів. А саме єдиний регіональний мистецький ресурс є не просто арифметичною сумою, а сукупністю організаційно-методичних принципів, здатних якнайповніше, вчасно і якісно зібрати, забезпечити доступність і зберегти. Зазначимо, Черкаська ОУНБ ім. Т. Шевченка володіє цінним алфавітним каталогом нотних видань; алфавітним каталогом звукозаписів; алфавітною картотекою назв вокальних творів (пісні, романси, хори); тематичною картотекою пісень на слова Т. Г. Шевченка; В. Симоненка; арій з опер та оперет; пісень з кінофільмів, телефільмів, мультфільмів; пісень до народних свят та обрядів. Неординарним є бібліокафе «Візаві», в рамках якого фахівці створюють різнобарвну мозаїку життя відомих людей в мистецтві [8]. Варто визнати систему каталогів і картотек відділу мистецтв Полтавської ОУНБ ім. І. П. Котляревського, у яку входять: систематична картотека статей; картотека періодичних видань; картотека «Художники України»; картотека «Художники світу»; тематична картотека; картотека драматургії. В 2009 році як структурний підрозділ відділу мистецтв створено сектор унікальних нотних видань і звукозаписів. Відзначимо, що фонд нотних видань – понад 32000 примірників – є одним з найбільших серед фондів ОУНБ України. Масштабна робота проводиться сектором нотних видань і звукозаписів при веденні електронного каталогу нотних видань, електронного каталогу CD та DVD дисків. Сьогодні звукозаписи сектору (грамплатівки, касети, CD, DVD диски) складають 2500 шт. Це класичні і сучасні вокальні та інструментальні твори вітчизняних і зарубіжних виконавців. Також є перлини національної кінематографії, зокрема «Щорс», «Земля», «Мічурін» О. П. Довженка [9].

Важливий аспект бібліотечної діяльності – пошук нових ідей у сфері духовного становлення спонукав фахівців відділу літератури з мистецтва Івано-Франківської ОУНБ ім. І. Франка відкрити при літературно-мистецькій вітальні Арт-центр «Мистецька академія», що об'єднує творчих людей міста, обдаровану молодь. Оригінальними й концептуальними заходами в рамках Арт-центру є: театралізовані читання, комільфо-зустрічі, ерудит-шоу, інтерактивні зустрічі-знайомства, мистецькі інсталяції, мистецькі лекторії, інформаційні спілкування тощо [1]. Відмітимо, в історії Івано-Франківщини співіснування етнічних культур та громад має свої особливості. Прагнучи зберегти власні культурні традиції, люди об'єднуються у етногрупи [3, с. 5]. Цьому сприяло відкриття при відділі літератури з мистецтва «Лемко klubu», діяльність якого передбачає співпрацю з Івано-Франківським обласним товариством «Лемківщина». В рамках клубу проводяться лемківські вернісажі, фольклорні посиденьки, години духовних піснеспівів, інтерактивні зустрічі-знайомства, родинні та фольклорно-етнографічні свята, майстер-класи, створюються мультимедійні презентації та відеофільми. Також працівниками даного відділу створюються моделі власних електронних та друкованих продуктів, які популяризують мистецтво Прикарпаття та його яскравих особистостей: збірники інтерв'ю: «Гості літературно-мистецької вітальні», «Знайомства, зустрічі, події»; серія буклетів: «Світлина робіт майстрів Івано-Франківщини»; серії електронних ресурсів у рамках соціокомунікаційного обміну з культурно-мистецькими закладами: «Ювілярам-митцям присвячується...», «Бібліотека. Митець. Читач»; відеофільми та цикли мультимедійних презентацій: «Мистецький дивосвіт Прикарпаття», «Видатні діячі Івано-Франківщини» тощо. Підтримка високого статусного рівня бібліотеки – важливе завдання, в межах якого відділ літератури з мистецтва Івано-Франківської ОУНБ ім. І. Франка реалізує креативні PR-акції, які б вирізнялися своїми оригінальними рішеннями і нестандартними підходами: «Крок до читача», «Світ крізь культуру», «Зустріч з кумиром»; мистецькі марафони «Партнерам присвячується» [1].

Ключовою концепцією для бібліотеки є розробка взаємовигідних проєктів у співпраці з культурно-мистецькими закладами та їх фахівцями, які в інтересах суспільства постійно поширювали б якість бібліотечних культурних послуг для населення. Прикладом слугує започаткований 2015 року працівниками відділу в рамках комунікаційних зв'язків із закладами культури регіону проєкт «Кумири Прикарпаття». Проєкт має за мету зібрати для користувачів бібліотеки інформацію про митців, які працюють в різних жанрах мистецтва. Свідченням різноманіття інноваційних підходів щодо задоволення інформаційних потреб користувачів та популяризації мистецько-краєзнавчого ресурсу регіону є сформована фахівцями збірка архівних-світлин «Етностиль Івано-Франківщини». Фотоматеріали, висвітлені у виданні, отримані від читачів бібліотеки з їхніх родинних колекцій та

відображають етнічну своєрідність окремих населених пунктів регіону. Впорядковані вони за принципом адміністративно-територіального районування [1]. Пошук нових ідей у розбудові комунікаційних засобів популяризації мистецько-краєзнавчих ресурсів регіону спонукав працівників відділу літератури з мистецтва розпочати у 2015 р. генерування БД «Майстри Прикарпаття». Це спроба представити читачам талановитих людей регіону в царині культури та мистецтва, а головний пріоритет – залишити нащадкам ілюстровані пам'ятки про них [4].

Нові концептуальні підходи, які започатковують у своїй діяльності відділи мистецтв ОУНБ України, їх пошукова робота сприяють збереженню та репрезентації музичного та пісенного мистецтва, фольклору, традицій регіону тощо. Досвід збирання і оформлення бібліографічного матеріалу може стати корисним, а, водночас, і нагальним для бібліотек району, міста, села. Проаналізована діяльність відділів мистецтв ОУНБ стане дороговказом для подальшої більш активної роботи фахівців бібліотечних установ. Інтенсивність і спресованість подій свідчать, що ми впевнено долаємо провінціалізм та інтегруємось у полікультурний європейський простір.

Джерела:

1. Звіт роботи відділу літератури з мистецтва за I півріччя 2015 року / Івано-Франків. ОУНБ ім. І. Франка, Від. л-ри з мистецтва. – Івано-Франківськ, 2015. – 12 с.
2. Культура Івано-Франківщини на 2011-2015 роки: регіон. ціл. прогр. – Івано-Франківськ, 2011. – 32 с.
3. Фабрика-Процька О. Народна аматорська лемківська хорова капела «Бескид» : творча біогр. колективу (до 20-річчя ювілею капели) / Ольга Фабрика-Процька, Петро Чоловський. – Івано-Франківськ, 2011. – 34 с.
4. Режим доступу : <http://lib.if.ua/>
5. Режим доступу : <http://www.lib.zt.ua/>
6. Режим доступу : <http://www.ounb.lutsk.ua/>
7. Режим доступу : <http://www.library.vn.ua/>
8. Режим доступу : <http://library.ck.ua/>
9. Режим доступу : <http://www.library.pl.ua/>

Розділ 4. Професійна і навчальна діяльність: методологічні аспекти

УДК 168.5:025.3/.6

Сербін Олег Олегович

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник

Наукова бібліотека ім. М. Максимовича КНУ Шевченка

кафедра книгознавства та бібліотекознавства КНУКіМ

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ В КОНТЕКСТІ АНАЛІТИКО-СИНТЕТИЧНОГО ОПРАЦЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ: ІНДИКАТОР ЯКОСТІ РЕЗУЛЬТАТУ В ПРОЕКЦІЇ НА ЦІЛІСНІСТЬ ПРОЦЕСУ

Часто, коли ми говоримо про цілісність процесу, ми маємо на увазі в першу чергу тільки його фактичні складові, ті, які безпосередньо ми атрибутували в режимі реальних дій. Здійснення аналітико-синтетичного опрацювання документів (АСОД) не є виключенням. Говорячи про АСОД як про комплекс процесів, ми наголошуємо, що це це процеси перетворення інформації, що міститься в первинному документі, з метою створення вторинних документів [1, с. 13]. Дійсно це так. Але чи варто зосереджувати увагу тільки на документі? Чи варто говорити про форму в значенні наповнення останньої? Відповідь проста. Що є первинним, те й має бути об'єктом. Аналіз цього питання, в проекції на бібліотечну освіту, заслуговує особливої уваги, адже саме систематизація відкривається для нас сьогодні не просто як процес присвоєння індексу (що властиво, власне, індексуванню), а як змістовна категорія організації інформації, представлення останньої в знаннєвому вигляді. Цим і продиктована актуальність даної публікації. Об'єктом публікації є систематизація інформації в процесі її аналітико-синтетичного опрацювання. Предметом – здійснення систематизації засобами аналітико-синтетичного опрацювання інформації. Метою публікації є аналіз існуючого контенту комплексу процесів з аналітико-синтетичного опрацювання інформації в контексті формування навчальної дисципліни з цього напрямку як основоположних підвалин розуміння не тільки в теорії, але й на практиці.

Систематизація надає інформації властивість знаннєвості, виявляє змістовність знань. На наше переконання, саме систематизація як явище окреслює знаннєвість в інформації, розкриваючи змістовність останньої крізь призму виявлення нових термінів та, як наслідок, розвиток інформаційної терміносистеми. У контексті висвітлення розвитку бібліотечно-

інформаційної системи важливою, в межах проведення даного дослідження, є інформація, наведена Н. Стрішинець у монографії «Сучасна американська бібліотечно-інформаційна терміносистема; бібліотекознавчий аспект». У своїй монографії автор звертає дослідницький погляд на особливості таких термінологічних визначень як «каталогізація», «індексування», «систематизація». З огляду на тематичну дефініцію нашого дослідження, вкрай корисним є проведений Н. Стрішинець аналіз, оскільки вона детально розглядає всі можливі варіанти тлумачення та інтерпретації означених термінів. Такий аналіз самих термінів, їх етимології дає можливість з різних точок зору подивитися на зміст, закладений у значення цих термінів. Так, розкриваючи значення терміна «класифікація», автор наводить низку визначень, запропонованих американськими фахівцями [2, с. 190-193]. У всіх цих визначеннях систематизація як процес-складова каталогізації не окреслюється. Натомість містяться певні альтернативні визначення: «присвоєння індексу класифікації», «вибір предметних рубрик та індексів класифікації для представлення результатів тематичного/предметного аналізу», «проведення тематичного/предметного аналізу та присвоєння індексу класифікації», «каталогізація за змістом». На нашу думку, всі ці визначення дотично розкривають значення та роль систематизації в загальній каталогізації. Адже по суті, присвоєння індексу – це вже дія з результатом систематизації. Каталогізація за змістом ближче розкриває суть систематизаційного процесу, але, на наше переконання, в цьому випадку заміщається значенням процесу систематики. Найближчим є визначення щодо тематичного/предметного аналізу, але як процес систематизування такий аналіз не визначається.

В іншому випадку, коли розкривається значення терміну «indexing», Н. Стрішинець, наводячи визначення з видання «Indexing from A to Z», справедливо зауважує, що це «дія, мета якої представити результати аналізу документа засобами контрольованої чи природної мови» [2, с. 288]. Таке визначення є логічним до розуміння процесу індексування, тому це дійсно представлення вже результатів. Результатів у цьому випадку аналізу змістовності, тобто систематизації, залучення засобів контрольованої чи природної мов – це класифікування інформації.

Що ж до визначення термінів «класифікація» та «систематизація», то автор у своїй монографії, вказує на те, що для позначення процесу класифікації документів в українській мові вживається також термін «систематизація», акцентуючи увагу на тому, що англійськими відповідниками означеного терміну є «classifying» або «subject cataloging», тобто каталогізація за змістом, складовою частиною якої є визначення та присвоєння індексів класифікації [2, с. 318]. Це ще раз вказує на недостатнє розуміння сьогодні систематизаційної складової опрацювання інформації та підтверджує актуальність нашого дослідження щодо визначення суті та значення систематизування як процесу-складової

загальної каталогізації та систематизації як явища в аспекті аналітико-синтетичного опрацювання інформації, не дивлячись на існуючий ґрунтовний науково-дослідний доробок терміно-етимологічного аспекту даного питання.

Отже, ми вказали на різницю між поняттями «систематизування» та «систематизація», що дуже важливо в контексті розуміння глибинності процесів «аналітико-синтетичного опрацювання документів» та «аналітико-синтетичного опрацювання інформації». З цієї позиції і варто викладати основні положення в курсі відповідного предмету. Адже, наприклад, такі питання як вивчення класифікаційних систем чи інформаційно-пошукових мов (ІПМ) в цілому, дуже важливі. Але, треба визнати, що детальне вивчення і викладення студенту історії цих питань, не так важливі без методології роботи з цими ІПМ. Історичні аспекти розвитку низки представників ІПМ нами розглядалися багато разів, в багатьох публікаціях [3–7]. Цей напрямок доволі ґрунтовно розроблено відомими дослідниками [8–13]. Але сучасному студенту потрібно представити систематизацію не просто як складник, не просто як щось механічне і окреслене, а показати в проекції на довершеність цілісності результату організації інформації.

Тому тут треба говорити і про бібліотечну класифікацію сьогодні як традиційно-інноваційний механізм систематизації; специфіку процесів систематизації в контексті сучасних вимог інформаційного пошуку; систематичність та систематизаційність організації інформації як основні принципи відображення наукового знання в межах каталогу сучасної бібліотеки; ефективність бібліотечної систематизації в контексті автоматизації традиційних процесів аналітико-синтетичного опрацювання документів; систематизацію цифрових ресурсів в контексті формування електронного каталогу; вдосконалення процесів систематизації як невід'ємної складової формування електронних ресурсів сучасної бібліотеки; оптимізацію інформації як передумови індексування та систематизації в рамках еволюції структури і функцій бібліотечної науки; конгломерат ІПМ як консолідаційну модель загального механізму впорядкування та пошуку бібліографічної інформації [14–21].

На сьогодні ми маємо значну кількість тем-складових аналізу процесу аналітико-синтетичного опрацювання. Не можна відкидати важливості таких питань: згортання інформації як узагальнення та концентрація відомостей про документ; теоретичні основи бібліографічного опису; еволюція теорії та методики складання бібліографічного опису; стандартизація бібліографічного опису документів; форматне представлення бібліографічних даних у АБІС; теоретичні основи анотування документів. Але, варто наголосити, що виконання цих всіх операцій дозволяє забезпечити не просто організацію документів, а представити інформацію про ресурс в такому знаннєвому вигляді, що цей ресурс долучається до певної інформаційної системи, стає її частиною, а отже систематизується.

Фактично, результатом комплексу процесів аналітико-синтетичного опрацювання є систематизація бібліографічної інформації, яка символізує про організацію, впорядкування інформації. Більше того, систематизація є свідченням знаннєвого опрацювання документів. Тільки систематизовані дані можуть бути інтегровані, трансформовані або покладуть початок нової, суттєво іншої системи: чи то окремої бази даних, чи локального каталогу, чи відкритого електронного каталогу сучасної повнотекстової бібліотеки у відкритому доступі.

В результаті, інформація не просто організовується, а набуває рис науковості. І завдання наукового (аналітико-синтетичного) опрацювання інформації – адекватно реагувати на розвиток наукової думки, для чого й покликана систематизація. Адже, за словами видатного вченого М. Слободяника: «Стрімкий розвиток науки в цілому і системи наукових комунікацій зокрема визначальні для еволюції наукової бібліотеки, її структури і функцій. Для функціонування такої книгозбірні головним є розвиток науки як складного й багатопланового суспільного явища, що має гносеологічну природу й соціальну сутність» [22, с. 50]. Тому й систематизація як знаннєва категорія відповідає за повноту, глибину і цілісність наукового опрацювання інформації.

Джерела:

1. Кушнарєнко Н. М. Наукова обробка документів [Текст] : підручник / Н. М. Кушнарєнко, В.К. Удалова. – 4-е вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2006.– 334 с.
2. Стрішинець Н. В. Сучасна американська бібліотечно-інформаційна терміносистема : бібліотекознавчий аспект / Н. В. Стрішинець ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2011. – 501 с.
3. Сєрбін О. Основні класифікаційні системи ХІХ – ХХ ст. / Олег Сєрбін // Вісн. Кн. палати. – 2006. – № 11. – С. 33–38.
4. Сєрбін О. Бібліотечно-бібліографічна класифікація: не лише актуальна, а й перспективна / Олег Сєрбін // Вісн. Кн. палати. – 2007. – № 4. – С. 21–25.
5. Сєрбін О. Система десяткової класифікації українською мовою: історія та структурний аналіз / Олег Сєрбін // Вісн. Кн. палати. – 2007. – № 10. – С. 19–22.
6. Сєрбін О. Використання бібліотечно-бібліографічних класифікацій в Україні : сучасний стан та тенденції розвитку / Олег Сєрбін // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – К., 2007. – № 19. – С. 77–83.
7. Сєрбін О. УДК українською мовою: історичні аспекти створення та аналітичний огляд структури / Олег Сєрбін // Бібл. вісн. – 2008. – № 5. – С. 10–16.
8. Сукиасян Э. Р. ББК и мировая классификационная практика / Э. Р. Сукиасян // Сов. библиотековедение. – 1991. – № 2. – С. 35–40.
9. Сукиасян Э. Р. Сравнительный анализ моделей различных ИПЯ. Ст. 1 / Э. Р. Сукиасян // Науч. и техн. б-ки. – 2004. – № 9. – С. 26–32.
10. Сукиасян Э. Р. Универсальная десятичная классификация. Возникновение, распространение в современном мире / Э. Р. Сукиасян // Науч. и техн. б-ки. – 2006. – № 9. – С. 11–18.
11. Сукиасян Э. Р. Классификационные системы в современном мире: проблемы типологии и терминологии / Э. Р. Сукиасян // Науч. и техн. б-ки. – 2000. – № 3. – С. 47–53.

12. Шамурин Е. И. Очерки истории библиотечно-библиографической классификации : в 2 т. Т. 2 / Е. И. Шамурин ; Всесоюз. книжная палата. – М. : Всесоюз. книжная палата, 1959. – 563 с.
13. Эйдельман Б. Ю. Библиотечная классификация и систематический каталог : учеб. пособ. для библ. фак. ин-тов культуры, пед ин-тов и ун-тов / Б. Ю. Эйдельман. – М. : Книга, 1977. – 311 с.
14. Сербін О. Бібліотечна класифікація сьогодні, як традиційно-інноваційний механізм систематизації / О. О. Сербін // Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства : матеріали 3-ї Науково-практичної конференції з міжнародною участю, 29 вересня 2011 року, Львів / Національний університет «Львівська політехніка», Науково-технічна бібліотека;. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. – С. 392-397.
15. Сербін О. Специфіка процесів систематизації в контексті сучасних вимог інформаційного пошуку / Олег Сербін, Світлана Галицька // Бібліотека і розвиток доступу до правової та соціально значущої інформації: зб. матеріалів міжнар. наук. конф. «Інноваційна модель наукової бібліотеки ХХІ століття» (Київ, 9-10 жовт. 2012 р.): додаток до зб. наук. пр. «Наукові праці Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Вип. 33» / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Асоц. б-к України. – К., 2012. – С. 118-122.
16. Сербін О. Систематичність та систематизаційність організації інформації як основні принципи відображення наукового знання в межах каталогу сучасної бібліотеки / Олег Сербін // Бібл. вісн. – 2012. – № 2. – С. 3-10.
17. Сербін О. Ефективність бібліотечної систематизації в контексті автоматизації традиційних процесів аналітико-синтетичного опрацювання документів / Олег Сербін, Світлана Галицька // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – К., 2013. – № 38. – С. 154 – 169.
18. Сербін О. Систематизація цифрових ресурсів в контексті формування електронного каталогу / О.О. Сербін // Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів: матеріали Міжнар. Наук. конф. (Київ, 8-10 жовт. 2013 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Асоц. б-к України, Рада дир. наук. б-к та інформ. центрів-членів МААН. – К., 2013. – 411 с. – С. 370-372.
19. Сербін О. Вдосконалення процесів систематизації як невід'ємна складова формування електронних ресурсів сучасної бібліотеки / О.О. Сербін // Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору: матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 21-23 жовт. 2014 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Асоц. б-к України, Рада дир. наук. б-к та інформ. центрів-членів МААН. – К., 2014. – 531 с. – С. 332-335.
20. Сербін О. Оптимізація інформації, як передумова індексування та систематизації в рамках еволюції структури і функцій бібліотечної науки / Олег Сербін // Бібл. вісн. – 2010. – № 5. – С. 16-24.
21. Сербін О. Конгломерат інформаційно-пошукових мов як консолідаційна модель загального механізму впорядкування та пошуку бібліографічної інформації / Олег Сербін // Бібліотечний вісник. – 2008. – № 1. – С. 3-10.
22. Слободяник М. С. Наукова бібліотека: еволюція структури і функцій в період освоєння інформаційних технологій : дис. ... д-ра іст. наук : 05.25.03 / Слободяник Михайло Семенович ; НАН України, Центр. наук. б-ка ім. В. І. Вернадського. – К., 1995. – 400 с.

Коханова Ірина Олександрівна

кандидат педагогічних наук, доцент

Харківська державна академія культури, Харків, Україна

ІНФОРМАЦІЙНА АНАЛІТИКА В КОНТЕКСТІ ВИЩОЇ БІБЛІОТЕЧНОЇ ОСВІТИ ТА БІБЛІОТЕЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Нині стає актуальною модернізація вищої освіти взагалі та бібліотечної зокрема у напрямі підвищення її конкурентоспроможності у європейському просторі та світі. Конкурентоспроможність має бути критерієм її якості та ефективності, своєрідною проекцією суспільства в майбутнє. На сьогодні не достатньо, щоб освіта відповідала вимогам сучасності, вона має випереджати розвиток суспільства й бути відкритою як для освітян, так і для студентів поміж різними закладами та країнами. У цьому контексті слушності набувають запитання : чого навчати, як навчати, на чому вчити, скільки вчити тощо [1; 2].

Статистика свідчить, що розробник або дослідник витрачає іноді близько половини свого робочого часу на пошук необхідної інформації. Тому інформаційно-аналітична діяльність забезпечує радикальну інтенсифікацію суспільного виробництва на базі використання інформаційних технологій.

Перетворившись у ХХ ст. на професійну, інформаційно-аналітична діяльність нині впливає практично на всі сфери суспільного життя. У багатьох країнах виникають інтелектуальні корпорації, «фабрики думки», інформаційно-аналітичні відділи й служби в державних органах, компаніях, банках, політичних партіях. Бурхливо розвиваються ринки аналітичної інформації, інтелектуального продукту, методичного й програмного забезпечення його отримання. Тобто інформаційно-аналітична діяльність невід'ємно пов'язана з процесом інтелектуалізації суспільного життя.

Нині інформаційно-аналітична діяльність – це особлива сфера людської діяльності, покликана забезпечити інформаційні потреби суспільства за допомогою аналітичних технологій через переробку вихідної інформації й здобуття якісно нових знань.

Інформаційна аналітика виконує, насамперед, завдання якісно-змістовного перетворення інформації, функціонально перетинаючись у цьому аспекті з науковою й управлінською діяльністю. Аналізуючи взаємовідносини інформаційної аналітики з бібліотекознавством, слід зауважити, що останнє тісно поєднує в собі як науковий, так і управлінський компоненти. Крім того, саме бібліотечно-інформаційна сфера значною мірою сприяла становленню інформаційної аналітики, еволюції її методів та принципів організації

діяльності. Перші держави і відповідний управлінський апарат зумовили виникнення певних категорій людей, для яких переробка знань стала однією з найважливіших складових їхньої професійної діяльності. Джерела аналітичної діяльності сягають часів Сократа, котрий широко використовував діалоговий спосіб вирішення завдань, але основоположником аналітики все ж вважають Арістотеля, який у фундаментальній праці «Аналітика» заклав основи аналітичного мислення. Він запропонував поняття аналізу (грец. analysis — розкладання, розчленовування, розбір) — методу дослідження, сутність якого полягає в тому, що досліджуваний предмет подумки або практично розчленовується на елементи (ознаки, властивості, відносини), кожний з яких потім досліджується окремо як частина розчленованого цілого. Призначення аналізу — відокремити суттєве від несуттєвого, звести складне до простішого.

Наприкінці ХХ, поч. ХХІ ст. виникла необхідність спочатку в інформаційних, а пізніше — інформаційно-аналітичних фахівцях, для яких виконання тих чи інших операцій щодо забезпечення функціонування соціальних комунікацій стає професією. Слід відзначити, що саме бібліотечні теорія та практика мають пріоритет у систематичній організації інформації та знань. Саме в стародавніх бібліотеках почали створювати спеціальні «фонди зафіксованих знань», розробляти прийоми полегшення доступу до фондів у формі класифікацій, каталогів, бібліографічних покажчиків, рефератів та інших пошукових посібників, описувати зміст бібліотечних фондів відповідно до ретельно розроблених моделей структури та взаємозв'язків між галузями знань і дисциплінами. Аналітична робота при цьому є необхідною складовою цих напрямів бібліотечної діяльності [3].

Інформаційно-аналітична складова притаманна, зокрема, таким напрямам діяльності бібліотек (пов'язаним з організацією документованої інформації), як:

- складання бібліографічного опису;
- каталогізація;
- індексування документів;
- анотування, реферування документів;
- бібліографічний пошук тощо.

Процес інституціоналізації інформаційно-аналітичної діяльності, що триває кілька останніх десятиріч, не міг не відбитися і на навчальних планах Харківської державної академії культури. Йдеться про розробку спеціальної навчальної дисципліни «Інформаційна аналітика», що викладається студентам 4-го курсу факультету соціальних комунікацій напряму «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографія». Даний предмет також прослуховують на курсах підвищення кваліфікації бібліотечні працівники бібліотек ВНЗ, що не мають вищої фахової освіти.

У межах дисципліни висвітлюються теми: Джерела становлення інформаційно-аналітичної діяльності в бібліотечній сфері; Організація інформаційно-аналітичної діяльності (ІАД) в бібліотеках; Ресурси ІАД в бібліотеках; Інформаційно-аналітичне забезпечення суспільних підсистем у бібліотеках; Тенденції розвитку ІАД в бібліотечно-інформаційній сфері.

Інформаційне забезпечення наукової діяльності стало характерною і однією з найважливіших функцій сучасних бібліотечних установ і бібліографічно-інформаційної діяльності.

Сучасна бібліотека не лише може, а й повинна здійснювати інформаційно-аналітичну діяльність. Це зумовлюється тим, що бібліотеки є інтелектуальними центрами цивілізації, які набули значного досвіду згортання і систематизації інформації та її аналізу. Нині вони не бажають утрачати свій статус центрів, що концентрують інформаційні ресурси, залишатися лише сховищами книг. Важливо не обмежуватися своїм фондом, активно опановувати зовнішні джерела інформації. Саме тому співробітники бібліотеки змушені підвищувати інтелектуальний потенціал своєї професії.

Інформаційну аналітику можна розглядати як необхідний «інструмент» для підготовки компетентних відповідей на нетипові запити читачів. Сучасну наукову бібліотеку слід розглядати як соціальний інститут, відмінною особливістю якого є взаємозв'язок з наукою та проблемна орієнтація ресурсів на задоволення професійних інформаційних потреб».

Інформаційна аналітика розвивається в межах дисциплін бібліотечно-бібліографічного циклу, де формою її подання є бібліографічні, реферативні, аналітичні огляди.

ІАД відбувається також в системі органів НТІ, які збирають, науково опрацьовують, зберігають і передають науково-технічну інформацію. Її основне завдання полягає в подоланні труднощів, що виникають у споживачів інформації, а саме: віддаленість споживача від джерела інформації, «мовний бар'єр», необхідність відбору необхідної інформації у великому масиві відомостей, відсутність часу для оцінки й відбору інформації тощо [3].

Отже, інформаційно-аналітична діяльність бібліотек має спрямовуватися на виробництво різноманітних, відповідно до запитів сучасних користувачів, інтелектуально-інформаційних ресурсів (фактографічних, персональних, адресно-довідкових, оглядово-аналітичних, повнотекстових БД тощо), а вища бібліотечна освіта має сприяти набуттю необхідних знань, умінь та навичок їх створення.

Джерела:

1. Бабій С. Основні напрями модернізації освіти : тенденції та перспективи // Вища освіта України. — 2014. — №1. — С. 28–33.
2. Кремень В.Г. Модернізація освіти – важливий чинник соціального, економічного і політичного розвитку України [Електронний ресурс] / В. Г. Кремень // Вісник НАН України. — 2001. — № 3. — Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/portal/All/herald/2001-03/7/htm>
3. Кобелєв О. М. Інформаційна аналітика в структурі бібліотечної діяльності в Україні : монографія / О.М. Кобелєв. — Харків : ХДАК, 2012. — 246 с.

УДК 02:378.016(477)

Сошинська Вікторія Євгенівна

кандидат наук із соціальних комунікацій

Київський університет імені Бориса Грінченка, Київ, Україна

ВИКЛАДАННЯ «БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ КОРИСТУВАЧІВ» У КИЇВСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Дисципліна «Бібліотечно-інформаційне обслуговування користувачів» є однією із базових дисциплін у бібліотечно-інформаційній освіті. Це пояснюється тим, що в умовах інформаційного суспільства сфера інформаційного сервісу набуває особливого значення, відповідно зростає і статус бібліотечно-інформаційних спеціалістів. Діяльність всіх інформаційних установ тією чи іншою мірою включає технологію бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів різних установ.

Дисципліна «Бібліотечно-інформаційне обслуговування користувачів» відноситься до нормативної частини циклу професійної та практичної підготовки студентів напряму 6.020102 «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографія» у Київському університеті імені Бориса Грінченка (за навчальним планом 2011 р.) [1]. Викладання дисципліни розраховане на два семестри (шостий-сьомий) та завершується екзаменом у сьомому семестрі.

Основна мета дисципліни – формування у студентів системи теоретичних, методичних знань про організацію, різні види, процеси, технологію бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів різних установ у системі документних комунікацій (головним чином бібліотек). Курс інтегрується з такими дисциплінами, як «Бібліографознавство», «Документознавство», «Соціальні комунікації», «Бібліографічна діяльність», «Аналітико-синтетична обробка документів», «Стандартизація у видавничій та

бібліотечно-бібліографічній сфері», «Автоматизація бібліотечно-бібліографічних процесів», «Комп'ютерно-видавничі технології», «Українська мова (за професійним спрямуванням)».

Кількість кредитів, відповідних ECTS – 5: два у 6-му семестрі, три у 7-му семестрі. Змістових модулів – 4: по два у кожному семестрі. Загальний обсяг дисципліни – 180 годин: 72 у 6-му семестрі і 108 у 7-му семестрі. Тижневих годин: дві у обох семестрах.

Передбачено: 28 год. – лекційних, 10 год. – семінарських, 18 год. – практичних занять, 8 год. – модульні контрольні роботи, 80 год. – самостійна робота, 36 год. – екзамен.

Дисципліна «Бібліотечно-інформаційне обслуговування користувачів» включає такі змістові модулі: 1) система бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів (4 теми); 2) бібліографічне обслуговування користувачів (3 теми); 3) форми і методи задоволення інформаційних потреб користувачів бібліотек в процесі їх обслуговування (4 теми); 4) нові бібліотечні послуги (3 теми).

У процесі вивчення суміжних дисциплін та при проходженні навчальної і виробничої практики передбачено профілювання знань інформаційного обслуговування користувачів по відношенню до діяльності різних інформаційних установ, в т. ч. в умовах інформатизації: бібліотек, інформаційних служб, архівів, музеїв, інформаційно-консультаційних фірм.

У 2015 р. у Київському університеті імені Бориса Грінченка було розроблено новий навчальний план, у якому викладання дисципліни зазнало змін [2]. Дисципліна «Інформаційне обслуговування користувачів бібліотек» відноситься до обов'язкових навчальних дисциплін, що формують фахові компетентності.

Курс інтегрується з такими дисциплінами, як «Бібліографознавство», «Бібліографічна діяльність», «Основи документознавства та архівознавства», «Автоматизація бібліотечно-бібліографічних процесів», «Сучасні інформаційні системи і технології в бібліотечно-інформаційній і бібліографічній діяльності», «Маркетинг бібліотечно-інформаційної діяльності».

Кількість кредитів, відповідних ECTS – 6: два у 4-му семестрі, чотири у 5-му семестрі. Змістових модулів – 4: по два у кожному семестрі. Загальний обсяг дисципліни – 180 годин: 60 у 4-му семестрі, 120 у 5-му семестрі. Тижневих годин: дві у 4-му семестрі, чотири у 5-му семестрі.

Передбачено: 36 год. – лекційних, 34 год. – семінарських занять, 10 год. – модульні контрольні роботи, 70 год. – самостійна робота, 30 год. – екзамен.

Дисципліна «Інформаційне обслуговування користувачів бібліотек» включає такі змістові модулі: 1) інформаційна культура; 2) бібліотечна соціологія і психологія; 3) організація і технологія бібліотечно-інформаційного обслуговування; 4) соціокультурна діяльність бібліотек.

Студентами набуваються наступні програмні компетентності: фахові (спеціальні) – знання і розуміння – здатність знаходити та використовувати інформацію з інформаційних ресурсів, джерел до виконання конкретних практичних завдань; здатність використовувати відповідну термінологію з дисципліни в усній та письмовій формах рідною чи іноземними мовами; здатність аналізу законодавчих та нормативно-правових актів; здатність застосовувати уміння й навички щодо формування інформаційних ресурсів, з використанням новітніх технологій, зокрема електронних продуктів: баз даних, електронних послуг, з метою дистантного інформаційно-аналітичного обслуговування користувачів; застосовувати інформаційні технології для вирішення практичних завдань бібліотечно-інформаційної галузі; конкретні методи інформаційного обслуговування користувачів бібліотек; здатність проводити інформаційний моніторинг на базі ресурсів Інтернету за конкретними запитами.

Програмні результати навчання дисципліни наступні: загальні – здатність продемонструвати знання та розуміння на базовому рівні, фахові (професійні) – здатність застосовувати основи наукової роботи в бібліотечно-інформаційній галузі; створювати бібліографічні та інформаційні продукти в традиційній та електронній формі; формувати системи галузевих бібліографічно-інформаційних традиційних та електронних ресурсів тощо.

Предметні компетентності формуються у студента упродовж вивчення дисципліни. У результаті вивчення курсу студент здатний продемонструвати знання понятійно-категоріального апарату інформаційного обслуговування користувачів бібліотек та його нормативного забезпечення; оцінювати основні вітчизняні та зарубіжні дослідження з інформаційного обслуговування; уміння застосовувати основні наукові принципи та конкретні методи інформаційного обслуговування користувачів; навички організовувати інформаційне обслуговування користувачів різних установ тощо.

Джерела:

1. Навчальний план [Текст] : Галузь знань: 0201 Культура : Напрямок підготовки: 6.020102 Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографія : Освітньо-кваліфікаційний рівень: Бакалавр / Київський університет імені Бориса Грінченка. – Київ, 2011. – 4 с. – Машинопис.

2. Навчальний план підготовки здобувачів вищої освіти з галузі знань 0201 Культура за напрямом 6.020102 «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографія» за освітньо-професійною програмою підготовки бакалавра [Текст] / Київський університет імені Бориса Грінченка. – Київ, 2015. – 10 с. – Машинопис.

Філіна Антоніна Петрівна

кандидат педагогічних наук, доцент

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, Київ, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ ЗІ СТУДЕНТАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ КЕРВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

У Конституції України, Законах України про культуру, освіту зазначено, що виховання молоді є основним пріоритетом розвитку культури, освіти, дозвілля. Це стосується і студентської молоді. Але воно проходить через різноманіття форм і методів навчально-виховної роботи. Ефективне виховання молоді у вищому навчальному закладі здійснюється через педагогічне регулювання і не можливе без наявності умов як управлінських, так і організаційних, кадрових, творчих, патріотичних і естетичних заходів.

Водночас слід враховувати і соціально-економічну ситуацію в країні, і сучасні тенденції розвитку індустрії, дозвілля, особливості формування ринку послуг і традицій національної педагогіки й культури та інноваційні методи освіти і виховання.

Питання, яке пропонується для розгляду, надзвичайно актуальне, потрібне, необхідне для вирішення в сьогоdnішніх умовах розбудови нашої держави. Адже тільки молодь може вирішити проблеми майбутнього держави. Молодь сьогодні – найнезахищена категорія населення, вона займає чільне чисельне місце. Наш акцент припадає на студентську молодь. Тому важливе завдання повинно стояти перед навчальними закладами. В Україні сьогодні нараховується більш як 800 вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації. Нинішнє покоління розумне, воно продовжить почате батьками. Зі студентською молоддю працювати і легко, і разом з тим, важко. Вона багато знає, цікавиться через сучасні засоби масової інформації, але й легко, бо вона обізнана з сучасними проблемами життя країни. Отримавши спеціальність, вона йде працювати, має неабияк знати свій фах, володіти комп'ютером, знати хоч одну іноземну мову і бути віком до 30 років. Вища школа завжди протягом навчання у ВНЗ про це нагадує молодим людям.

Як показує практика роботи у ВНЗ, дати лише знання – це замало. Аудиторія молодих людей повинна бути в майбутньому спокійною, люблячою, патріотичною до всього оточуючого і тут на допомогу повинні прийти педагоги, так саме вони 4-5 років повинні замінити батьків. Вузівські «тато» і «мама», саме вони повинні підготувати молодих людей до самостійного життя. Ми вживаємо дієслово «повинні», бо ми несемо відповідальність, щоб самостійне життя студента склалося.

Слід зазначити, що держава про це дбає, зазначає це в законах, і постановах уряду [1; 2]. Але більш конкретно «Як вуз заповнює студентське життя, його другу половину». Прикладом, на нашу думку, може бути діяльність Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. У цьому навчальному закладі існує, не на папері, індивідуальна робота зі студентами, як у рамках навчального процесу, так і виховного. Викладання навчальних дисциплін «Історія України», «Українська мова за фаховим спрямуванням» супроводжується різними новітніми, а може давно забутими, формами виховного процесу: зустрічі-розповіді викладачів старшого покоління, конференції, презентації, вечори, тематичні бесіди, урочистості з нагоди провідних вчених, відомих поетів та письменників.

Для прикладу можна взяти проведення Дня Голодомору, свята української писемності, тематичні урочистості з нагоди річниці народження геніального Шевченка. До кожного заходу готується викладач і студенти.

День Голодомору. Прикрашена аудиторія (український рушник, червона калина, сухарики чорного хліба). Чути розповіді студентів про цей страшний суд з вуст їх бабусь і прабабусь. Це не просто першочерговий захід. Він виховує у студента самостійність, патріотичні почуття через вищезазначені атрибути України: червона калина – символ України, український рушник – це наша Україна, черстві кусочки хліба – це спогади про голодомор. Всі розповіді студентів відбуваються на фоні затемненої аудиторії і палаючих свічок. Після проведеного заходу задаються питання аудиторією і маємо відповіді: «Спасибі за минуле», «Побільше таких заходів».

Кафедра української та іноземних мов разом з кафедрою режисури не забувають про 9 березня – День народження Кобзаря – Тараса Шевченка. Заздалегідь пишеться сценарій проведення, а 9 березня – учасники заходу у вишиванках, майорять яскраві стрічки. Зала оплесками зустрічає студентів-аматорів. Слова Шевченка звучать ніби вони сьогодні написані. Такі урочистості проходять не лише в Академії, а в багатьох навчальних закладах м.Києва, області, в зоні АТО. Студенти приємно вражені, що ректорат Академії завжди присутній на заходах і намагається подякувати студентам – грамотами чи грошовими преміями.

Як показує практика такої виховної роботи, студенти і викладачі-організатори впевнені, що ці форми виховної роботи не лише ефективні, вони формують особистість, роблять її патріотично налаштованою.

Крім цього, в Академії практикуються ще інші форми виховної роботи. Не залишається забутою екскурсійно-краєзнавча робота. Вона запланована кожним куратором академічної групи. Як правило, навесні чи восени, академічні групи студентів вирушають мандрувати околицями столиці та історичними містами України. Студенти знайомляться не

лише з історичним минулим свого краю, але його традиціями й звичаями. Але найважливішим є те, що у студентів загартовується дружба, повага один до одного, патріотизм свій, а не чужий, надуманий.

Необхідно підкреслити, що коли куратор-викладач, наставник молоді планує свою роботу зі студентами, коли спільні заходи не будуть чужими, то, як правило, принесуть позитивні наслідки.

Про проведені заходи в Академії студенти розповідають своїм батькам, друзям, які навчаються в інших навчальних закладах. І на зустрічах з випускниками часто виникають спогади через перегляд фотоальбомів, відчувається згадка про участь у спортивних конкурсах, майстерності готувати обід, перемогу у змаганнях. Хочеться вірити, і ми викладачі переконані, що це передається із покоління в покоління, вже їхнім дітям.

Багато цікавого і важливого є в Академії. Виховна робота набуває величезного значення, як і навчальний процес. Коли голова і серце зайняті позитивом, ніколи не буде негативу. Якщо не прищеплювати і своєчасно не продовжувати заходів виховного впливу на особистість, то молода людина шукає щось незрозуміле для себе, падає, а піднятися дуже важко.

Сучасні умови вимагають від молодих людей включення в здоровий спосіб життя, бадьорості, щоб кожен міг відповісти на запитання: «Що я зробив для своєї країни?», «Коли я відчув, що я син чи донька моєї України?», «Де мені краще жити?». Ці питання повинні хвилювати кожного. Вони надто проблемні, але їх можна і необхідно вирішувати. Вирішивши їх, ми збережемо Україну. У сучасних умовах розбудови держави молодь повинна бути стійкою, патріотичною, розуміти проблеми, а головне – уміти їх вирішувати.

Джерела:

1. Конституція України. Основний закон. – Київ, 1996. – С. 4.
2. Закон України № 2778-VI «Про культуру». – Київ, 2011. – С. 8.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**Міжнародна науково-практична конференція
«Сучасна інформаційно-бібліотечна освіта:
європейські орієнтири»**

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

1-4 березня 2016 р., смт.Славське Львівської обл.

Електронне видання

Відповідальна за випуск Я. Є. Сошинська
Верстка, макетування, оформлення Р. Р. Лойко

Видавець:

ВГО «Українська бібліотечна асоціація»

04050, м.Київ, вул. Тургенєвська, 83-85

info@ula.org.ua

www.ula.org.ua